

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

Diplomová práce

2013

Barbora Páchová

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

Barbora Páchová

**Gibraltarský nacionalismus pohledem
teorií secese**

Diplomová práce

Praha 2013

Autor práce: **Barbora Páchová**

Vedoucí práce: **Prof. PhDr. Lenka Ravná, CSc.**

Rok obhajoby: 2013

Bibliografický záznam

PÁCHOVÁ, Barbora. *Gibraltarský nacionalismus pohledem teorií secese*. Praha, 2013. 87 s. Diplomová práce (Mgr.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut mezinárodních studií. Katedra západoevropských studií. Vedoucí diplomové práce Prof. PhDr. Lenka Rovná, CSc.

Abstrakt

Gibraltar je jediné závislé území v Evropě. Ač se jedná o malé území, mísí se zde různé vlivy, které dohromady utváří takzvanou gibraltarskou otázku. Gibraltar patří Spojenému království Velké Británie a Severního Irska. Jedná se o kolonii, která ovšem disponuje značnou autonomií. Proces získávání větší samostatnosti pro toto území na jihu Evropy začal po druhé světové válce. Gibraltarské národní uvědomění bylo z velké míry formováno právě vymezením se vůči Londýnu a především vůči Španělsku.

V diplomové práci zkoumám proces národního uvědomění pohledem teorií secese. Pokládám si otázku, proč gibraltarský nacionalismus a touha po samostatnosti doposud nevedla k nezávislému státu? Proč Gibraltar zůstává i nadále ve svazku s britskou královskou korunou? V rámci výzkumu se věnuji i gibraltarskému nacionalismu z pohledu Gibraltářanů. Zkoumám, kdo jsou Gibraltářané. Považují se za národ? Jak své přesvědčení odůvodňují? A jsou spokojeni se stávajícím ústavním pořádkem na Gibraltaru?

Pomocí teorií secese docházím k závěru, že se na Gibraltaru vyvinul svébytný národ, který si chce rozhodovat o své budoucnosti sám. Poskytnutá autonomie mu to ve většině oblastí dovoluje. O nezávislost a odtržení od Spojeného království Gibraltářané v současné době neusilují. Stávající nastavení vztahů jim vyhovuje, protože jim zaručuje existenci takového Gibraltar, jaký je dnes. Londýn pro ně představuje ochránce na mezinárodním poli, patrona před španělskými územními nároky.

Abstract

Gibraltar is the only dependent territory in Europe. Although it is a small area, Gibraltar mixes different factors that together form the so-called question of

Gibraltar. Gibraltar belongs to the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland. It is a colony, which, however, has considerable autonomy. The process of gaining greater autonomy for the region began after the Second World War. The Gibraltar national consciousness was largely shaped by defining out against London and especially to Madrid.

In this thesis I examine a process of the national consciousness from the point of view of the theories of secession. I consider the question why does the desire for independence have not yet led to an independent state? Why is Gibraltar still in alliance with the British royal crown? The research is devoted to Gibraltar and nationalism from the point of view of the Gibraltarians. Who are they? Do they see themselves as a nation? How do they justify their conviction? And are they satisfied with the existing constitutional order in Gibraltar?

Using the theories of secession I conclude that the Gibraltar nation have developed to a distinctive nation. Autonomy granted to him permits decision-making in most areas. The Gibraltarians do not aspire to the independence and secession from the United Kingdom at present. The relation with the United Kingdom suits them, because it guarantees the existence of such Gibraltar as we know it today. London is their protector in the international affairs and the guarantee against the Spanish territorial claims.

Klíčová slova

Gibraltar, národ, nacionalismus, teorie secese, Spojené království, Španělsko, Organizace spojených národů

Keywords

Gibraltar, nation, nationalism, theory of secession, the United Kingdom, Spain, United Nations

Rozsah práce

Počet znaků: 155 957.

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 16.5.2013

Barbora Páchová

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucí diplomová práce Prof. PhDr. Lence Rovné, CSc. za pomoc při psaní práce. Především za rady týkající se koncipování práce a její struktury. Dále děkuji PhDr. Zuzaně Kasákové, Ph.D. za rady ohledně teorie secese.

Institut mezinárodních studií

Projekt diplomové práce

Obor: Západoevropská studia

Obor: Západoevropská studia

Akademický rok: 2010/2011

Předběžný název práce: Gibraltarský nacionalismus

Vedoucí práce: Prof. PhDr. Lenka Rovná, CSc.

Orientační vymezení tématu:

Gibraltar je jediné závislé území v Evropě. Ač se jedná o malé území, mísí se zde různé vlivy, které dohromady utváří takzvanou gibraltarskou otázkou. Gibraltar patří Spojenému království Velké Británie a Severního Irska. Jedná se o kolonii, která ovšem disponuje značnou autonomií. Proces získávání větší samostatnosti pro toto území na jihu Evropy začal po druhé světové válce. Gibraltarské národní uvědomění bylo z velké míry formováno právě vymezováním se vůči Londýnu, ale také vůči svému sousedovi Španělsku. Gibraltar získává na Spojeném království stále větší autonomii, vztahy se Španělskem jsou poznamenány především obdobím blokády hranic. Další výrazným momentem, kdy si obyvatelé Gibraltarů uvědomovali vlastní jedinečnost a odlišnost, byla doba, kdy Velká Británie otevřela debatu ohledně další správy tohoto území. V Gibraltářanech se vytvářela opozice nejen proti Španělsku, ale i proti samotnému Spojenému království. Dobře to reflektují výsledky voleb z roku 1988, kdy vládu sestavila nacionalizující se levice v čele s bývalým odborovým předákem Joe Bossanem. Pro období vlády Joe Bossana je typické podněcování gibraltarského nacionalismu. Jeho nástupce na postu premiéra Peter Caruana upustil od vyhrocené nacionalistické rétoriky.

Předběžná výzkumná otázka:

Ve své diplomové práci bych se ráda zabývala tématem gibraltarského nacionalismu po druhé světové válce. Skrz optiku teorie nacionalismu bych se věnovala tomu, jestli jsou Gibraltáři národ, co jejich národní uvědomění tvoří, formuje a ovlivňuje a jakým vývojem nacionalismus na tomto malém území prochází. V rámci vývoje nacionalismu bych se především zaměřila na období přelomu 80. a 90.let 20.století. Chtěla bych analyzovat, jaký vliv měly vláda Joe Bossana na gibraltarský nacionalismus, a vysvětlit, proč tomu tak bylo. Roky, kdy byl J.Bossano premiérem, jsou označovány jako nacionalistická epocha, kdy byl dokončen proces etnizace Gibraltáňanů.

Základní bibliografie:

- ARCHER, Edward G. *Gibraltar, Identity and Empire*. New York: Routledge, 2006
- AZOPARDI, Keith. *Sovereignty and the Stateless Nation: Gibraltar in the Modern Legal Context*. Oxford: Hart Publishing, 2009
- CONSTANTINE, Stephen. *Community and Identity: The Making of Modern Gibraltar since 1704*. 1. edition, Manchester University Press, 2009
- GOLD, Peter. *A Stone in Spain's Shoe: The Search for a Solution to the Problem of Gibraltar*. Liverpool: Liverpool University Press, 2004
- GOLD, Peter. *Gibraltar: British or Spanish? .1.vyd.* Routledge, 2005
- HAIGH R.H., MORRIS D.S. *Britain, Spain and Gibraltar 1945-90 The Eternal Triangle*. New York: Routledge, 2002
- HALLER, Dieter. *Gelebte Grenze Gibraltar: Transnationalismus, Lokalitaet und Identitaet in kuluranthropologischer Perspektive*. Wiesbaden: Deutcher Universitats – Verlag, 2000
- JORDINA, Melissa R. *The dispute over Gibraltar*. New York: Chelsea House, 2006
- KOŠŤÁL, Vratislav. *Gibraltar: Podivný spor o Herkulovy sloupy*. 1.vyd. Barrister & Principal, o.s., 2009

LAMBERT, David. *'As Solid as the Rock'? Place, Belonging and the Local Appropriation of Imperial Discourse in Gibraltar*, Transactions of the Institute of British Geographers 30, č. 2 (červen 2005): 206-220

Ohledně primárních zdrojů budu čerpat z gibraltarských novin a politických programů jednotlivých gibraltarských politických stran.

Obsah

<u>1 ÚVOD</u>	13
1.1 VÝBĚR TÉMATU, HYPOTÉZA	13
1.2 STRUKTURA PRÁCE A JEJÍ PŘÍNOS	15
1.3 KRITIKA LITERATURY	17
<u>2 SECESE</u>	20
2.1 VYMEZENÍ POJMU SECESE.....	20
2.2 SECESE V MEZINÁRODNÍM A NÁRODNÍM PRÁVU	22
2.2.1 SECESE V MEZINÁRODNÍM PRÁVU	23
2.2.2 PRÁVO NA SEBEURČENÍ V NÁRODNÍM PRÁVU GIBALTARU	25
2.3 TEORIE SECESE.....	27
2.4 PRIMARY RIGHT TEORIE	28
2.4.1 PLEBISCITNÍ VARIANTA (HARRY BERAN).....	28
2.4.2 PRINCIP NÁRODNÍHO SEBEURČENÍ (DAVID MILLER).....	30
2.5 REMEDIAL RIGHT ONLY TEORIE	32
2.5.1 ANTHONY BIRCH	32
2.5.2 ALLEN BUCHANAN	34
2.6 ALTERNATIVNÍ PŘÍSTUPY K TEORII SECESIONISMU	35
2.6.1 SEYMOURŮV ALTERNATIVNÍ PŘÍSTUP	35
2.7 VYSVĚTLUJÍCÍ TEORIE SECESE	37
2.8 SHRNUÍ.....	41
<u>3 GIBALTAR JAKO PŘÍPADOVÁ STUDIE</u>	43
3.1 KONTEXT GIBALTARSKÉ OTÁZKY	43
3.2 GIBALTARAŇANÉ A NACIONALISMUS.....	49
3.2.1 JAK SE K NACIONALISMU A STÁVAJÍCÍMU STÁTNÍMU USPOŘÁDÁNÍ STAVÍ POLITICKÉ STRANY?.....	51
3.2.1.1 Stávající politické strany	51
3.2.1.2 Zaniklé politické strany	62
3.2.2 JAKÉ ZÁJMOVÉ SKUPINY SE VYJADŘUJÍ K NÁRODNÍ IDENTITĚ GIBALTARAŇANŮ? ...	66
3.2.3 SHRNUÍ.....	71

<u>4</u>	<u> APLIKACE TEORIÍ SECESE NA PŘÍPAD GIBRALTARU</u>	<u>74</u>
<u>5</u>	<u> ZÁVĚR.....</u>	<u>79</u>
	<u>POUŽITÁ LITERATURA</u>	<u>82</u>

1 Úvod

1.1 Výběr tématu, hypotéza

S Gibraltarem jsem se setkala během svého magisterského studia několikrát. Ačkoliv se jedná o rozlohou velmi malé území, střetávají se na něm mnohé problémy, které Evropa řeší po druhé světové válce. Gibraltar se týká otázka dekolonizace, otázka územních sporů mezi státy, nacionalismus, vliv Evropské unie, možnost prosazovat zájmy jednotlivých území v Bruselu místo v hlavním městě, moderní historie Španělska a Spojeného království a další jiné aspekty. Mým hlavním zájmem a důvodem pro výběr tohoto tématu jako diplomové práce byl proces utváření gibraltarského národa. Na malém územím 6,5 km² se zhruba 30 tisíci obyvateli se odehrává proces, který vede k uvědomění si vlastní výjimečnosti a k požadavkům na co největší samosprávu.

Pokud sledujeme historii Gibraltarů po druhé světové válce, nemůžeme téma gibraltarského nacionalismu minout. Je přítomné v její vnitřní i vnější politice. Politici mluví o výjimečné komunitě osob, která si zaslouží o své budoucnosti rozhodovat sama, která se touží vymanit ze škatulky kolonie a která se chce o své zájmy starat sama. Tento proces lze vystopovat u mnoha národů, před kterými stála otázka dekolonizace a osamostatnění. Po druhé světové válce Velká Británie ztrácí postavení koloniální velmoci a mnohé její državy získávají nezávislost. Gibraltarský případ se od nich v mnohém neliší. Gibraltárané také chtějí spravovat své záležitosti svou vlastní vládou, chtějí být finančně nezávislí, chtějí podporovat sebe jako unikátní národ, chtějí mít korektní vztahy se sousedy, chtějí profitovat na integraci, kterou přináší Evropská unie, ... Status nezávislého státu ovšem v roce 2013 nemají. Organizace spojených národů eviduje Gibraltar na seznamu nesamosprávných území. Proč gibraltarský nacionalismus a touha po samostatnosti doposud nevedla k nezávislému státu? Proč Gibraltar zůstává i nadále ve svazku s britskou královskou korunou? Tyto otázky mě napadaly při studiu gibraltarské otázky a staly se základem mé diplomové práce.

Předkládanou práci lze označit za disciplinovanou interpretativní studii, která stojí na pomezí jedinečné případové studie a instrumentální případové studie.

Cílem disciplinované interpretativní studie je použít stávající teorii a její optikou zkoumat zvolený příklad.¹ Tohoto postupu se držím. Mým cílem není na případu Gibraltarů vyvracet či potvrzovat teorii nebo z jeho studia vyvozovat zobecňující závěry. Z teorie použiji pojmy a procesy a s jejich pomocí budu zkoumat vývoj gibraltarských snah o vytvoření vlastní identity. V počátcích práce jsem musela vyřešit otázku výběru teorie. Nabízely se teorie nacionalismu, ale provést jejich zmapování a na tomto základě se věnovat gibraltarskému případu by bylo nemožné v rozsahu diplomové práce. Zaměřila jsem se proto na teorie secese. Tyto teorie se často zmiňují právě o územích, která prochází procesem dekolonizace, nebo o územích, která si uvědomí, že zůstat s někým v rámci jednoho státu je pro ně dále nevýhodné. Výsledkem úspěšné secese je vytvoření vlastního státu, jež bude nezávislý a mezinárodně uznaný. To mě zaujalo i z hlediska gibraltarského případu a otázek, které jsem již uvedla výše. Proč Gibraltáři nesměřují k vytvoření nezávislého státu? Proč u nich nedošel vývoj uvědomění si vlastní výjimečnosti až k samostatnosti? Zajímá mě, jestli se Gibraltar dle teorií secese vyvíjí k nezávislosti, a pokud ano, proč již Gibraltáři nežijí ve vlastním státě?

Mým cílem není chronologicky popisovat všechny spory, které mezi sebou Gibraltáři, Španělé a Britové vedou a vedli, ani analyzovat, jaká různorodá označení a přirovnání na sebe navzájem používají. Smyslem této diplomové práce je zabývat se podstatou národního povědomí Gibraltáři z pohledu jejich samotných. S čím se definují, na co odkazují, když mluví o gibraltarském národu, v čem vidí svou jedinečnost, jak hodnotí svoji minulost, jak vnímají svoji přítomnost a co chtějí ve své budoucnosti.

Předpokládám, že proces dekolonizace a touhy po nezávislosti na Gibraltarů se bude alespoň dle některých kritérií odehrávat dle teorií secese, protože teorie secese počítá s nárokem na sebeurčení, o kterém na Gibraltarů mluví každý politik. Také je nezpochybnitelné, že malé území jižní Evropy získává v posledních desetiletích větší a větší autonomii. Budu zkoumat, jestli Gibraltáři touží či toužili po odtržení od Spojeného království a vytvoření nezávislého státu. Mou

¹ DRULÁK, Petr a kol. *Jak zkoumat politiku: kvalitativní metodologie v politologii a mezinárodních vztazích*. 1.vyd. Praha: Portál, 2008. 34 s. ISBN 978-80-7367-385-7.

hypotézou, kterou se budu snažit ověřit, je domněnka, že obyvatelé Gibraltaru touží po největší možné míře samostatnosti ale pod ochranou britské koruny. Nevyřešené vztahy se Španělskem připomínají Gibraltáranům, že si musí zajistit ochranu na mezinárodním poli, a proto setrvávají pod patronátem Londýna.

1.2 Struktura práce a její přínos

Mým cílem je koncipovat diplomovou práci přehledně a logicky. Z tohoto důvodu je práce rozvrhnutá do úvodu, statě a závěru. Úvodní část vysvětluje, proč jsem se zaměřila na téma gibraltarského nacionalismu, uvádí hypotézu práce a výzkumné otázky a komentuje zdroje, ze které práce čerpá. Stať je rozdělena do třech hlavních bloků. V prvním bloku (kapitola 2) se věnuji secesi: významu tohoto slova, ukotvení secese v mezinárodním právu a národním právu Gibraltaru a jednotlivým proudům teorií secese. U rozdělení teorií secese respektuji praxi citovanou jinými autory (například Allen Buchanan, Přemysl Rosůlek). Teorie jsem rozdělila podle dvou hlavních názorových rozdílů týkající se ospravedlnitelnosti secese na Primary Right teorie a Remedial Right Only teorie. Jsem si vědoma, že ponechání anglických názvů není nejšťastnější, ale rozhodla jsem se pro ně, protože překlad se mi zdál umělý a násilný, nebo bych musela názvy teorií opisovat, což by bylo pro čtenáře zbytečně zdlouhavé. Věřím, že takto zvolené názvy teorií nebudou v textu rušivé. U každého proudu teorie secese zařazuji nejvýznamnější autory a pro přehlednost po nich pojmenovávám podkapitoly. Věnuji se také autorům stojícím mimo dva základní proudy. Jedná se o Michela Seymoura, na jehož díle demonstruji alternativní přístupy k secesi, a dále o akademiky, kteří teorii secese vytváří zkoumáním již uskutečněných secesí. Jejich cílem je vysvětlit proces secese, nikoliv odpovídat na otázky, kdy je secese ospravedlnitelná, jak to dělají například Harry Beran a Anthony Birch, základní představitelé normativních teorií secese. Upozorňuji, že mou snahou není podat vyčerpávající výčet teorií secese. Kvůli rozsahu práce neuvádím více autorů či kritiku daných teorií. Smyslem kapitoly 2 je podat základní přehled o teoriích secese a uvést zásadní parametry daných teorií, které budou důležité po zkoumání situace na Gibraltaru.

Druhá část statě (kapitola 3) se zabývá gibraltarským nacionalismem. V úvodní kapitole se snažím čtenáře seznámit se základními údaji, které jsou nezbytné pro pochopení situace na Gibraltaru. Krátce se věnuji historii. Nesnažím

se psát dějiny Gibraltaru, ale spíše zmínit zásadní momenty vývoje území a události, které nelze pominout, mluvíme-li o tomto tématu. Vzhledem k tomu, že o historii Gibraltaru existuje dostatek literatury popisující chronologicky jeho vývoj, usuzuji, že je zbytečné zaplnit diplomovou práci rozsáhlou popisnou pasáží. Kromě stručné historie seznamuji čtenáře s etnickým stavem společnosti, jazykovou situací na Gibraltaru a místní ekonomikou. Tato část slouží k tomu, aby čtenář dostal vysvětlení k pojmům, událostem a tvrzením, které zmiňují gibraltarští politici během projevů o nacionalismu. Následně v kapitole 3 sleduji postoje jednotlivých aktérů gibraltarské politiky (politici, občanská společnost), a to podle jednotlivých politických stran či občanských organizací. Cílem této kapitoly je zjistit, proč se Gibraltárané chápou jako výjimečný národ, jak jsou spokojeni se stávajícím státním uspořádáním a zda touží po samostatnosti.

Třetí část stati (kapitola 4) se zabývá propojením dvou předchozích kapitol. Zkoumám v ní, jestli se situace na Gibraltaru prolíná s teoriemi secese a jestli teorie secese odpoví na otázku, proč Gibraltar netvoří nezávislý stát. Shodne se teorie s vysvětlením samotných Gibraltáranů? Ve čtvrté kapitole zachovám logickou strukturu v textu a komentuji postupně každou teorii zmíněnou v kapitole 2.

V závěrečné kapitole shrnuji výsledky diplomové práce. Věnuji se tomu, jestli výzkumná část práce potvrdila či vyvrátila mou hypotézu uvedenou v úvodu dokumentu, a hodnotím, kam by se výzkum v této oblasti mohl dále ubírat.

Abych předešla roztříštění informací a myšlenek textu, zařazuji na konec kapitoly 2 a 3 shrnující podkapitoly, ve kterých se pokouším obsáhnout to, co je pro záměr diplomové práce nejdůležitější a zároveň upozornit čtenáře na to hlavní v textu. Doufám, že tak usnadním pochopení textu a zdůrazním zásadní body a myšlenky.

Jaký přínos lze od práce očekávat? Během výzkumu se mi nepodařilo narazit na autora, který by nahlížel na situaci na Gibraltaru optikou teorií secese. Dále jsem si zakládala na tom, abych se na gibraltarský nacionalismus dívala očima Gibraltáranů. Mým cílem je vyhnout se popisu vztahů, bilaterálních a trilaterálních jednání. Prostor jsem dala spíše tomu, jak Gibraltárané vidí sami sebe, jak hodnotí svou minulost, jak jsou spokojeni se současností a jakou si přejí budoucnost, a to vše v otázce státního uspořádání Gibraltaru a mezinárodních vztahů. V tomto

přístupu vidím hlavní přínos diplomové práce. Většina autorů zkoumá Gibraltar z pozice Spojeného království či Španělska. Neřeší však názory Gibraltářanů nebo jim neposkytují stejný prostor a význam.

1.3 Kritika literatury

Zdrojem pro analýzu názorů gibraltarských politických stran a občanské společnosti na otázky nacionalismu a státního uspořádání byly především projevy jednotlivých politiků a volební programy politických stran. Gibraltářští politici se věnují tématu nacionalismu a hájení gibraltarských zájmů jednak při příležitosti oslav Národního dne, na půdě Organizace spojených národů a v domácích médiích pokaždé, když se vyhroťí vzájemné vztahy se Španělskem. Zjistit názory jednotlivých politických stran není obtížné, protože zájmem politiků je medializovat jejich proslovy a výstupy do největší možné míry. Projevy lze najít na internetových stránkách jednotlivých politických stran i v archivech dvou největších novin na Gibraltar (The Gibraltar Chronicle a Panorama) či v dalších databázích na internetu. Politické strany si zakládají na tom, aby jejich případní voliči měli možnost získat informace o jejich programu velmi snadno. Na svých internetových stránkách tedy umísťují volební programy a upřesňují zde své názory na jednotlivé otázky, které se dotýkají životů obyvatel. To není nic výjimečného ve srovnání s politickými stranami působícími v jiných státech. Nezvyklé může být, že ve volebních programech všech stran jsou oddíly věnované konstitučnímu vývoji a právu na sebeurčení. I to dokazuje, že tyto otázky jsou pro Gibraltářany stále stěžejní a živé, že v populaci rezonují. Ani po dosažení uznání práva na sebeurčení v roce 2006 ze strany Velké Británie nezmizela tato položka z volebních programů a politické strany dále vykreslují své názory v souvislosti s budoucím ústavním vývojem.

Literatura poskytující úvod do gibraltarské otázky popisující chronologický popis dějin Gibraltar a vývoj sporu o toto území je bohatá. Toto tvrzení platí, pokud čtenáři nevdí anglicky psané publikace. Z této kategorie jsem ocenila knihu Petera Golda *Gibraltar: British or Spanish?*.² Hodnotím ji jako přehledný, dobře

² GOLD, Peter. *Gibraltar: British or Spanish?*. 1.vyd. Routledge, 2005. ISBN 978-0415347952.

čitelný a objektivní zdroj informací. Peter Gold se zabývá danou problematikou na vysoké úrovni a poskytuje hlubší vhled do situace na Gibraltaru. Nutno dodat, že tento typ literatury je v českých knihovnách a knihkupectví ve většině případů nedostupný a výtisky je nutné objednat či vypůjčit ze zahraničí.

Česky psaná literatura se Gibraltaru věnuje především z pohledu turistických průvodců. V akademické a studentské obci jsem našla několik prací o Gibraltaru, ty však spíše popisují vývoj Gibraltaru a nepřinášejí žádné nové pohledy. Výjimku tvoří kniha *Gibraltar: Podivný spor o Herkulovy sloupy* od Vratislava Košťála. Jedná se o výbornou publikaci pro seznámení s celkovým obrazem situace na Gibraltaru, a to jak z pohledu britsko-španělských sporů, tak ze strany gibraltarského nacionalismu a vlivu Evropské unie na toto území. V česky psané literatuře se jedná o jedinečnou knihu podpořenou vlastním výzkumem autora na Gibraltaru.

V maximální možné míře se snažím využívat primárních zdrojů místo publikací, které dokumenty parafrázuji a interpretuji. Využívám proto webové stránky Organizace spojených národů, stránky jednotlivých politických gibraltarských stran, gibraltarské vlády i britského parlamentu. Všechny citované odborné články týkající se teorií secese lze najít na internetu, ať už v placených knihovnách či v rámci online verzí internetových časopisů.

Teoriím secese se v akademické rovině obecně nevěnuje velká pozornost. To, že začaly být rozvíjeny až od 80. let 20. století, znamená jistý deficit. Většina autorů jim nevěnuje rozsáhlé publikace, ale spíše kratší odborné články. Stěžejní literaturu k tomuto tématu tvoří převážně články o rozsahu několika desítek stran. Za zakladatele teorie secese je považován Harry Beran. Jeho první článek měl 11 stran.³ Reakce na Harryho Berana od Anthonyho Bircha dala základ druhé škole

³ BERAN, Harry. A Liberal Theory of Secession. *Political Studies* [online]. March 1984. Vol. 32. No 1. Dostupné na <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1467-9248.1984.tb00163.x/abstract>.

teorie secese. Birch popsal svou prvotní vizi teorie secese na 7 stranách.⁴ Jedná se o odborné články z 80. let. Od té doby samozřejmě vyšly i rozsáhlejší publikace. Při zkoumání teorií secese nemůžeme minout jméno Allena Buchanana. Secesi se věnuje jako autor i jako teoretik třídění směrů secese. Velmi zajímavá je jeho publikace *Justice, legitimacy, and self-determination: moral foundations for international law*, ve které navrhuje úpravu mezinárodní práva s ohledem na právo na sebeurčení a vytváří zde i svou vlastní teorii secesi.⁵ Pro vysvětlení procesu secese doporučuji knihu Aleksandara Pavkoviće a Petera Radana.⁶ Autoři vysvětlují jednotlivé fáze secese, a to velmi čtivou formou. Jejich práce je založena na studiu primárních pramenů a případů secese po celém světě. Nabízejí různé pohledy na tuto problematiku a dotýkají se širokého spektra aspektů secesionistických snah. Jak je ze zdrojů, které uvádím v závěru práce, patrné, vycházela jsem především z článků samotných autorů, kteří vytvářeli teorie secese. Pro záměr diplomové práce není důležité ukazovat slabá a silná místa těchto teorií (ačkoliv i tato debata je zajímavá), protože mým cílem není testovat prezentované teorie či vytvářet teorie nové, upravené. Články autorů jsem pouze použila jako vodítka pro výzkum gibraltarské reality. Z tohoto důvodu jsem nevyužívala různých publikací, které komentují a porovnávají jednotlivé teorie.

⁴ BIRCH, Anthony H. Another Liberal Theory of Secession. *Political Studies* [online]. December 1984. Vol. 33. No 4. Dostupné na <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1467-9248.1984.tb01548.x/abstract?deniedAccessCustomisedMessage=&userIsAuthenticated=false>.

⁵ BUCHANAN, Allen. *Justice, legitimacy, and self-determination: moral foundations for international law*. Oxford: Oxford University Press, 2004. ISBN 0-19-829535-9.

⁶ PAVKOVIĆ, Aleksandar – RADAN, Peter. *Creating new states: theory and practice of secession*. Aldershot: Ashgate, 2007. ISBN 978-0-7546-7163-3.

2 Secese

2.1 Vymezení pojmu secese

Secese je definována jako „odnětí území od stávajícího stavu a vytvoření nového státu na tomto teritoriu.“⁷ Tato definice odpovídá latinskému původu slova secese: „se“ znamená odděleně a „cedere“ jít.⁸ Teritorium aspirující k odtržení musí mít jasné hranice. Secese se netýká pouze území, ale především obyvatel, kteří se po úspěšné secesi stávají občany nově vzniklého státu. Nově vytvořený stát si určí svůj název a vytvoří potřebnou síť státních organizací, které spravují dané území. Stát také deklaruje svoji nezávislost na jiných státech, především na státu, ze kterého se odštěpil. Samotné vyjádření nezávislosti nezaručí státu, že bude uznán jako nezávislý i svým okolím. Mezinárodní uznání státu je potvrzeno, pokud ho uznají ostatní státy,⁹ mezinárodní organizace, bývalý stát, ze kterého se odštěpil, a pokud je stát přijat do Organizace spojených národů.¹⁰

Secesi je zapotřebí vymezit i vůči situacím, které nastávají v případech, kdy je část obyvatelstva nespokojená s řízením země – revoluce či emigrace. Secese na rozdíl od revoluce neodmítá stávající vládu, nemá za cíl ji svrhnout či provést zásadní změny stávajících ústavních nebo ekonomických pořádků. Emigrace ve srovnání se secesí nevznáší nesouhlas s hranicemi státu a teritoriální nároky, i když její cíl se secesí je shodný: osvobodit se z vlády stávajícího státu.¹¹

Rozdíl mezi secesí a separatismem vidí John R. Wood následovně: separatismu podle něho představuje odpor v dalším podřizování území ke státu. Řečeno jinými slovy separatisté bojují za omezení autority centrální vlády. Secesi

⁷ Ibid., 34 s.

⁸ Ibid., 5 s.

⁹ To je podpořeno výměnou diplomatů.

¹⁰ PAVKOVIĆ, Aleksandar – RADAN, Peter. *Creating new states: theory and practice of secession*. 36 s.

¹¹ BUCHANAN, Allen. Toward a Theory of Secession. *Ethics* [online]. Jan.1991. Vol. 101. No. 2. 326-327 s. [cit. 2013-1-25]. Dostupné z <http://www.jstor.org/stable/2381866>.

chápe Wood jako mnohem specifitější termín, který značí snahu skupiny vymanit se z vlády státu a vytvořit si stát vlastní.¹²

Většina teorií secese se věnuje otázkám, kdo o secesi usiluje a proč tyto snahy ve společnosti vznikají. Jen málo autorů se ovšem věnuje průběhu secese v teoretické rovině. Jednou z výjimek je například Alexandar Pavković.

Kdo jsou skupiny, které usilují o secesi? Pavković vidí jistou podobnost secesionistických hnutí s politickými stranami. Secesionistická hnutí také mají určitý program, který chtějí prosadit, a zároveň chtějí získat vládu nad daným územím. Příznivce secese spojuje jasný cíl, ale také společná identita, kterou je v mnoha případech identita národní.¹³ Pokud se vytvoří hnutí či organizace, které si vytkly za svůj cíl odtržení území od mateřského státu, snaží se pro svoji myšlenku získat co největší množství obyvatel. Myšlenku odtržení se snaží zviditelnit pomocí politických i mediálních aktivit či lobby nejenom doma, ale i v zahraničí.¹⁴ Jak přesvědčit domácí obyvatelstvo, že nový stát by se o ně postaral lépe, než jak to činí stávající vláda? Secesionistická hnutí využívají křivd či nespravedlností, které se dané skupině obyvatel z jejího pohledu dějí. Může jít o různé formy diskriminace (např. jazyková, kulturní) nebo nerovné rozdělení pravomocí (nerovný přístup ke správě země) či přírodního bohatství (nerovný přístup k ziskům za těžbu surovin nebo za průmyslové výrobky apod.).¹⁵

Ať už je důvod k odtržení části území od stávajícího státu jakýkoliv, secesionisté argumentují tak, že jedna skupina obyvatel se vymezuje vůči druhé, většinové, ovládající stát. Vládnoucí skupina je v každodenním životě (média,

¹² WOOD, John R. Secession: A Comparative Analytical Framework. *Canadian Journal of Political Science / Revue canadienne de science politique* [online]. Mar., 1981. Vol. 14. No 1. 110 s. [cit. 2013-1-25]. Dostupné z <http://www.jstor.org/stable/3230396>.

¹³ PAVKOVIĆ, Aleksandar – RADAN, Peter. *Creating new states: theory and practice of secession*. 43-44 s.

¹⁴ V případě úspěšné secese může kampaň v zahraničí přesvědčit daný stát, aby nově vzniklý stát uznal.

¹⁵ PAVKOVIĆ, Aleksandar – RADAN, Peter. *Creating new states: theory and practice of secession*. 47-50 s.

proslovy) označována za nepřátelskou či odlišnou, což vede k tomu, že skupina obyvatel vyjádří svůj cíl odtrhnout se od stávajícího státu. V projevech a článcích se objevují slova o odcizení, rozlišování na my a oni, jejich a naše. Secesionistická hnutí se snaží dokázat, že v jejich řadách či mezi podobně smýšlejícím obyvatelstvem je dostatek elit, které by mohly převzít státní funkce v případě úspěšné secese. Všechny tyto aspekty se objevují v rétorice vedoucích osobností secesionistických hnutí. Snaží se přesvědčit danou skupinu, že je jiná než většinové obyvatelstvo a že na její potřeby nebere stávající vláda dostatečný zřetel.¹⁶

Jakou roli hraje národ a nacionalismus v secesi? Většina secesionistických hnutí hledá svou výjimečnost oproti vládnoucí skupině v nacionalismu: ve společné národní identitě, která je odlišná od národní identity většiny. Pavković tvrdí, že „národní ideologie jsou tedy nezbytné nástroje secesionistických hnutí pro účel mobilizace jejich cílové skupiny v podpoře jejich secesionistického programu.“¹⁷

2.2 Secese v mezinárodním a národním právu

Téma secese se úzce dotýká oblasti práva. Pokud se určitá skupina obyvatel snaží o odtržení od stávajícího území, je to doprovázeno otázkami na zákonnost takového kroku. Kdo určí, jestli je konkrétní případ secese ospravedlnitelný a podle práva? Odpověď na tuto otázku nalezneme ve dvou rovinách, a to v rovině práva mezinárodního a v rovině práva národního. Následující kapitoly přiblíží, jak se mezinárodní právo k otázce secese, respektive přesněji k právu na sebeurčení národů, staví a také jak je zaveden stávající právní pořádek na Gibraltar. Z hlediska mezinárodního práva zůstává Gibraltar na seznamu nesamosprávných území, které spravuje Organizace spojených národů.¹⁸

¹⁶ Ibid., 60-64 s.

¹⁷ Ibid., 61 s.

¹⁸ Non-Self-Governing Territories. [online]. [cit. 2013-5-11]
<http://www.un.org/en/decolonization/nonselvgovterritories.shtml>.

2.2.1 Secese v mezinárodním právu

Mezinárodní právo se k secesi staví ve třech hlavních dokumentech. První byly vydány v roce 1966: Mezinárodní úmluva o ekonomických, sociálních a kulturních právech a Mezinárodní konvence o občanských a politických právech. Dalším je Deklarace zásad přátelských vztahů a spolupráce mezi státy z roku 1970. V posledně zmiňovaném dokumentu je pro naši tematiku nejzásadnější následující citace: „Všechny národy mají právo si svobodně určit bez vnějšího zásahu jejich politický status a usilovat o svůj ekonomický, sociální a kulturní rozvoj.“¹⁹ Pavković poznamenává, že tyto dvě věty znamenají důležitý pokrok, protože tím se z práva na sebeurčení stalo právo, nikoliv jen politickým princip. Dále vyzdvihuje, že „právo na sebeurčení národů je univerzální a neomezené pro koloniální národy.“²⁰

Deklarace zásad přátelských vztahů a spolupráce mezi státy také opakuje princip sebeurčení národů a vyzývá k „rychlému ukončení kolonialismu s ohledem na svobodně vyjádřenou vůli dotyčných národů.“²¹ Právo na sebeurčení je jedním z principů, který má přispět k lepší spolupráci mezi státy. Je založeno na myšlence, že koloniální území nebo území, které nemá pravomoc, aby se samo spravovalo, není podle dokumentu chápáno jako integrální část státu, který území ovládá. Je bráno jako jednotka oddělená a jako taková má právo vyjádřit svůj názor na státní uspořádání, což zahrnuje i vytvoření vlastního nezávislého státu. Deklarace také nepřipouští možnost, aby státy prováděly násilné akce proti lidem, kteří se domáhají svého práva na sebeurčení.²²

¹⁹ Declaration on Principles of International Law concerning Friendly Relations and Cooperation among States in accordance with the Charter of the United States, New York, 24 October 1970. Preamble [online]. [cit. 2013-4-25]. Dostupné na http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/2625%28XXV%29.

²⁰ PAVKOVIĆ, Aleksandar – RADAN, Peter. *Creating new states: theory and practice of secession*. 233 s.

²¹ Declaration on Principles of International Law concerning Friendly Relations and Cooperation among States in accordance with the Charter of the United States. Preamble.

²² Ibid., Preamble.

Zásadní je sedmý odstavec Deklarace, který stanovuje, že státy respektující rovná práva a právo na sebeurčení u všech svých občanů, mají zachovávat svou celistvost. Pouze v případě, že dochází ze strany státu k diskriminaci obyvatel na určitém území, ať už na základě otázky víry, rasy nebo barvy pleti, má právo daná skupina na secesionistické snahy.²³ Pavković při výkladu této části Deklarace dovozuje, že skupina obyvatel je diskriminována, pokud nemá přístup ke správě území, které obývá. Také se zamýšlí nad tím, kdo může být zmiňovanou „skupinou obyvatel“. Definice zmiňuje diskriminaci na základě víry, rasy nebo barvy pleti. Znamená to, že jen společenství lidí zformovaná na základě jednoho z těchto tří parametrů má právo na secesi? Odpověď přinesla Deklarace k příležitosti padesátého výročí Spojených národů z roku 1995. V článku 1 upřesňuje, že diskriminace se nesmí dotýkat všech lidí bez rozdílu. Byla tedy vypuštěna zmínka o rase, barvě pleti a víře. Deklarace z roku 1995 „zdůrazňuje právo na sebeurčení pro všechny národy s přihlédnutím ke konkrétní situaci národů pod koloniální nebo pod jinými formami cizí nadvlády nebo pod cizí okupací.“²⁴

Vzhledem k tomu, že Gibraltar je zámořským územím Spojeného království, vztahuje se na něj Deklarace o poskytnutí nezávislosti koloniálním zemím a národům z 14.12.1960, která vzešla z patnáctého Valného shromáždění Organizace spojených národů. Deklarace uvádí, že „všechny národy mají právo na sebeurčení; vyhlášují podle tohoto práva svobodně svůj politický status a uskutečňují podle něho svůj hospodářský, sociální a kulturní rozvoj ... v poručenských a nesamosprávných územích, jakož i ve všech ostatních územích, jakož i ve všech ostatních územích, která doposud nedosáhla nezávislosti, musí být neprodleně podniknuta opatření k tomu, aby veškerá moc byla postoupena národům těchto území v souladu s jejich svobodně projevenou vůlí a přáním, bez jakýchkoli

²³ Ibid., Preamble.

²⁴ PAVKOVIĆ, Aleksandar – RADAN, Peter. *Creating new states: theory and practice of secession*. 236 s.

podmínek nebo výhrad a bez ohledu na rasu, náboženské vyznání nebo barvu pleti, aby jim tak bylo umožněno požívat plné nezávislosti a svobody.²⁵

Z dokumentů, kterým jsem citovala v předchozích odstavcích, je zjevné, že Organizace spojených národů mluví o právu na sebeurčení, o nezávislosti, o svobodné vůli občanů, ale nepoužívá pojem secese, odtrhnutí od stávajícího státu apod. Z toho plyne, že secese stále zůstává pro mezinárodní právo citlivou politickou otázkou.

Allen Buchanan uvádí, že akademici zabývající se mezinárodním právem připouští secesi²⁶ pouze ve dvou až třech případech. Těmi je dekolonizace, vojenská okupace a rasová diskriminace, kdy členové určité skupiny nedosáhnou na podíl na moci právě z rasových důvodů.²⁷ Upozorňuje zároveň, že většina autorů nerozlišuje mezi právem skupiny obyvatel pokusit se vymanit ze stávajícího státu a vytvořit vlastní stát a mezi právem skupiny na vlastní stát. Ve většině případů teoretici mají na mysli druhou zmiňovanou variantu. Na první pohled se může zdát, že se jedná o hru se slovíčky. Buchanan upřesňuje, že druhá varianta, tedy pokud je někomu odsouhlaseno právo na vytvoření vlastního státu, s sebou nese i uznání případně nově vzniklého státu. Pokud je skupině obyvatel přiznáno právo na vytvoření vlastní stát odtržením se od původního, neznamená to, že tento nově vzniklý státní útvar bude uznán mezinárodním právem.²⁸

2.2.2 Právo na sebeurčení v národním právu Gibraltarů

Spojené království má mnoho zkušeností s tím, že část jeho území si nárokuje větší samostatnost v rámci státu nebo dokonce nezávislost. Zkušenosti, na

²⁵ Deklarace o poskytnutí nezávislosti koloniálním zemím a národům /Rezoluce XV. VS OSN/ (14.12.1960). [online]. [cit. 2013-4-25]. Dostupné na <http://smsjm.vse.cz/wp-content/uploads/2008/10/sp7.pdf>.

²⁶ Toto tvrzení se vztahuje na secesi, která je provedena jednostranně. Mezinárodní pořádek samozřejmě nezakazuje secesi dohodou apod.

²⁷ BUCHANAN, Allen. *Justice, legitimacy, and self-determination: moral foundations for international law*. Oxford: Oxford University Press, 2004. 333 s. ISBN 0-19-829535-9.

²⁸ *Ibid.*, 333 s.

keré narážím, se netýkají pouze dekolonizace, ale také procesu devoluce, který ve Velké Británii probíhá. Části území Spojeného království si prosadily větší autonomii a vlastní správní orgány. I Gibraltar se podařilo během více jak 300 let nadvlády Britů získat jisté autonomní postavení. Zásadní pro dnešní stav rozložení sil na Gibraltar je dokument nazvaný Gibraltarský konstituční pořádek z roku 2006. Jak velkou autonomii a případnou nezávislost Gibraltar přisuzuje?

První věta Hlavy I odkazuje na právo na sebeurčení, které s sebou přináší právo národů „svobodně se rozhodnou pro jejich politických status a svobodně usilovat o jejich ekonomický, sociální a kulturní vývoj.“²⁹ Ujišťuje, že právo na sebeurčení musí být realizováno v souladu s mezinárodním právem a Chartou Organizace spojených národů. Ústava říká, že nikdo nesmí být diskriminován.³⁰ V ústavním pořádku z roku 2006 není zmínka o případné větší autonomii či nezávislosti do budoucna. Nicméně tento dokument je nutné vnímat jako pokrok ve vyjednávání o statusu Gibraltar. Stačí, když nahlédneme do předchozího ústavního pořádku z roku 1969. Zatímco v Ústavě z roku 2006 se hned v první větě mluví o právu na sebeurčení, Ústava z roku 1969 začíná prohlášením, že „vláda Jejích Veličenstva ujišťuje obyvatele Gibraltar, že Gibraltar bude i nadále součástí panství Jejích Veličenstva, dokud zákon parlamentu nestanoví jinak, a dále, že vláda Jejích Veličenstva nikdy nepřistoupí na uspořádání, pod kterým by lidé na Gibraltar přešli pod svrchovaností jiného státu proti jejich svobodně a demokraticky vyjádřenému přání.“³¹

Ústava z roku 2006 dává Gibraltar větší rozhodovací pravomoci, avšak na mezinárodním poli zůstává Spojené království zodpovědné za Gibraltar, a to v oblastech obrany a vnějších vztahů.³²

²⁹ The Gibraltar Constitution Order 2006, 7 s. [online]. [cit. 2013-4-20]. Dostupné na <http://www.gbc.gi/upload/pdf/NewGibraltarConstitution.pdf>.

³⁰ The Gibraltar Constitution Order 2006, 19 s.

³¹ Ibid., 2 s.

³² MILLER, Vaughne. *Gibraltar: diplomatic and constitutional developments*. Research paper 06/48 [online]. 11 October 2006. 21-23 s. [cit. 2013-3-10]. Dostupné na www.parliament.uk/briefing-papers/RP06-48.pdf.

2.3 Teorie secese

Liberalismus představuje základní myšlenkový proud, který spojuje všechny teoretiky secese. Stojí na předpokladu, že svoboda je největší politická hodnota. Všichni teoretici secese poukazují na to, že je důležité, aby obyvatelé, kteří se mají stát součástí nového státu, žili koncentrovaně na určitém území jasně vymezeným hranicemi. Dále mají autoři společné to, že nepopírají právo na secesi, jen specifikují odlišné podmínky, za kterých je ospravedlnitelná.

Pokud chceme porovnávat různé teorie secese, měli bychom si definovat, na co se budeme u jednotlivých teoretiků zaměřovat. Jaké otázky by měly být zodpovězeny, aby bylo možné mluvit o teorii secese?

- Za jakých podmínek přiznáváme určité skupině obyvatel právo na secesi?
- Podle čeho se určuje, že určitá skupina obyvatel má oprávněný nárok na dané území?
- Je aplikace teorie morálně únosná? Pokud by teorie byla založena na násilí a porušování lidských práv, není chápána jako přijatelná.³³

Pokud zanalyzujeme teorie secese, zjistíme, že existují dva základní pohledy na secesionistické snahy. Přístup Primary Right teorie vychází z předpokladu, že lidé mají právo, aby si vybrali stát, ve kterém chtějí žít. Druhý názor (Remedial Right Only teorie) tvrdí, že lidé mají právo žít ve státě, který je ochrání a který funguje. Pokud stát neplní své poslání a neochraňuje své obyvatele, mají občané právo vytvořit stát, který tyto funkce plní.³⁴ Primary Right teorie předpokládá, že o odtržení části území rozhodne obyvatelstvo při hlasování. Jejím nejvýraznějším představitelem je Harry Beran. Remedial Right Only teorie na druhou stranu nepočítají nutně s většinovou podporou secese u skupiny, která se chce odtrhnout.

³³ BUCHANAN, Allen. *Justice, legitimacy, and self-determination: moral foundations for international law*. 348-349 s.

³⁴ PAVKOVIĆ, Aleksandar – RADAN, Peter. *Creating new states: theory and practice of secession*. 200 s.

Pokud jsou dle teorie porušována práva dané skupiny obyvatel, nemusí proběhnout hlasování, které by její snahy o odtržení stvrdilo.³⁵ Za hlavní teoretiky tohoto názorového proudu jsou považováni Anthony Birch a Allen Buchanan.

2.4 Primary Right teorie

2.4.1 Plebiscitní varianta (Harry Beran)

Beran definuje secesi jako odtržení části státu sestávající z teritoria a obyvatel od centrální vlády.³⁶ Secese je podle něho přípustná, pokud se o ní snaží skupina obyvatel, která území obývá, a proces odtržení je v praxi reálně možné provést.³⁷ Toto tvrzení podkládá třemi argumenty vycházejícími z liberalismu: svoboda, suverenita a princip většiny. Svobodu chápe jako dobrovolnost. Vztahy dospělých v liberální demokracii jsou založeny na principu dobrovolnosti. Lidé si vybírají zaměstnání, partnery a také stát. Je jim umožněno emigrovat či se přihlásit k jiné národnosti. „Pokud je menšina územně koncentrovaná a nepřeje si být ovládána většinou ... je lepší povolit menšině oddělení od státu a vytvoření nového.“³⁸ Demokracie, která ctí liberalismus, má za úkol chránit práva obyvatel. Jedinec má právo emigrovat. Z toho Beran vyvozuje, že i skupina lidí má právo hájit svoji suverenitu a má jí být dovoleno prosazovat suverenitu i v případě, že tyto snahy vedou k odtržení od stávajícího státu. Posledním ze tří pojmů, na kterých Harry Beran staví svoji teorii, je princip většiny. Autor nesouhlasí s tvrzením, že umožnění secese skupině obyvatel je výrazem nerespektování názoru většiny a

³⁵ Ibid., 204 s.

³⁶ BERAN, Harry. A Liberal Theory of Secession. *Political Studies* [online]. March 1984. Vol. 32. No 1. 21 s. [cit. 2013-2-9]. Dostupné na <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1467-9248.1984.tb00163.x/abstract>.

³⁷ BERAN, Harry. A Liberal Theory of Secession. *Political Studies*, 23 s.

³⁸ Ibid., 27 s.

povede k dominovému efektu. Naopak Beran nachází v historii příklady (Norsko a Švédsko 1905, Island a Dánsko 1944), které tento názor vyvrací.³⁹

Tři výše uvedené argumenty také podle Berana znamenají, že secese by měla být uskutečněna, pokud je možná, a to i při nedostatku morálního ospravedlnění. Akce, které k odtržení vedou (především vytvoření vlastních sociálních a politických institucí) jsou tak náročné, že nemohou být vyvolány jen pouhým rozmarem obyvatelstva. Beran dle zásad liberalismus předpokládá, že vyhlášení secese pouze na základě práva na sebeurčení nebo pocitu utrpení bez „adekvátní politické činnosti se zdá nekompatibilní s argumenty svobody, suverenity a většinové vlády.“⁴⁰

Beranův přístup k teorii secese počítá s tím, že o případném odštěpení území od stávajícího státu rozhodne většina obyvatel. Hlasování může proběhnout formou referenda či hlasováním zvolených zástupců. Skupina, která si nárokuje dané území, by měla obývat část země po několik generací. Jinými slovy nárokování území vychází z historického vývoje.⁴¹

Ačkoliv Beranova teorie ovlivněná liberalismem je definována obecně a široce, nabízí autor dále upřesnění, v jakých případech by secesi nepovažoval za ospravedlnitelnou. Vyjmenovává šest situací:

- pokud území, které se chce odštěpit, vytváří ve státě nepřiměřeně vysoký podíl ekonomických zdrojů
- pokud je území, které se chce odštěpit, nepostradatelné pro celý stát z pohledu kulturního, vojenského či ekonomického

³⁹ ROSŮLEK, Přemysl. On the Moral Justification of Secession. Critical remarks to mainstream theories. *Europolis. Journal Of Political Science And Theory* [online]. No 5(2)/2011. 125 s. [cit. 2013-2-13]. Dostupné na http://www.academia.edu/1535232/On_the_Moral_Justification_of_Secession._Critical_remarks_to_mainstream_theories.

⁴⁰ BERAN, Harry. A Liberal Theory of Secession. *Political Studies*. 28 s.

⁴¹ PAVKOVIĆ, Aleksandar – RADAN, Peter. *Creating new states: theory and practice of secession*. 202 s.

- pokud se území, které se chce odštěpit, nenachází u hranic a hrozilo by vytvoření enklávy
- pokud by došlo k utlačování podskupiny, která se nemůže sama odštěpit, ať už z důvodu toho, že není koncentrovaná na určitém území či z jiných důvodů
- pokud podskupiny uvnitř území, které se chce odštěpit, nemají možnost k secesi, i když by to bylo proveditelné
- pokud území, které se chce odštěpit, není dostatečně velké, aby mohlo tvořit nezávislý stát⁴²

2.4.2 Princip národního sebeurčení (David Miller)

David Miller vytváří teorii secese, která se řadí do skupiny Primary Right teorie. Miller se dle svých slov snaží nastínit takovou teorii, která stojí mezi dvěma póly názorů: mezi nekritickou podporou secesionistických hnutí a lpěním na trvání současných států bez možnosti změny. Řešením je princip národnosti.⁴³

Podle Millera má skupina usilující o secesi být národem. Národ chápe jako „skupinu lidí, která uznává jeden druhého za součást té samé komunity, která uznává zvláštní závazky jednoho k druhému a která usiluje o politickou autonomii – to vše silou vlastností, které věří, že sdílí, typicky společnou historii, oddaností ke geografickému místu a veřejnou kulturou, která ji odlišuje od sousedů.“⁴⁴ Většina států se vyrovnává se skutečností, že na jeho území žijí menšiny. Miller definuje čtyři druhy rozložení sil mezi většinovým obyvatelstvem a menšinami.

- menšina, které se neidentifikuje s identitou většinové společnosti (typicky imigranti)

⁴² BERAN, Harry. A Liberal Theory of Secession. *Political Studies*. 10-11.

⁴³ MILLER, David. *National Self-Determination and Secession* [online]. Nov. 3 1998. 16 s. [cit. 2013-2-7]. Dostupné na <http://www.oxfordscholarship.com/view/10.1093/0198293844.001.0001/acprof-9780198293842-chapter-4>.

⁴⁴ MILLER, David. *National Self-Determination and Secession*. 5 s.

- menšina, která obývá společné území a aspiruje na větší autonomii, protože samu sebe chápe jako národ
- regiony, kde žijí menšiny, které cítí společnou identitu se sousedním státem
- regiony, kde část obyvatel cítí dvojí identitu⁴⁵

Pro secesi je podle Millera nezbytné, aby byly splněny minimálně dvě podmínky. Předně skupina, která usiluje o odtržení, by měla být národem, jehož „identita je jasně oddělená od identity většího národa.“⁴⁶ Za druhé by skupina měla spravovat území, které chce obsadit. Tyto dvě podmínky je nutné vnímat jako ty nejzákladnější, ale ne jediné.⁴⁷

Miller dodává, že secese neznamená, že se z heterogenního státu stane po odtržení stát homogenní. I na odštěpujícím se území žijí členové většího národa a další minority.

Mezi Primary Right teorie patří také skupina teoretiků, kteří bývají označováni jako Associate group. Příznivci Associate group netvrdí, že by o secesi měl usilovat národ nebo podobně spřízněná skupina obyvatel. Tito lidé nemusí být spojeni ničím jiným než rozhodnutím, že chtějí společně vytvořit vlastní stát.⁴⁸ Margarit a Raz nazývají takové skupiny jako „encompassing groups“. Myslí tím skupiny, které sdílí společnou kulturu.⁴⁹

⁴⁵ Ibid., 5 s.

⁴⁶ Ibid., 9 s.

⁴⁷ Ibid., 9 s.

⁴⁸ BUCHANAN, Allen. Theories of Secession. *Philosophy & Public Affairs* [online]. January 1997. Vol. 26. No 1. 3 s. [cit. 2013-2-13]. Dostupné na <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1088-4963.1997.tb00049.x/abstract>.

⁴⁹ PAVKOVIĆ, Aleksandar – RADAN, Peter. *Creating new states: theory and practice of secession*. 203 s.

2.5 Remedial Right Only teorie

2.5.1 Anthony Birch

V témže roce, ve kterém vydal Harry Beran svůj článek *A Liberal Theory of Secession*, přišel se svým příspěvkem do debaty Anthony Birch. Již název *Another Liberal Theory of Secession* předesílá, že s Beranem nesouhlasí v jeho názorech na podobu secese. Birch především tvrdí, že na secesi mají právo skupiny jen za velmi speciálních okolností, nikoliv jak prosazuje Beran, tedy za předpokladu, že odtržení prosazují obyvatelé žijící na společném území.⁵⁰ Oba vycházejí z názoru, že pro odtržení se musí vyjádřit většina dané skupiny obyvatel. Birch definuje, že odtržení od části území není možné, pouze jen v několika případech je pochopitelné. Beran naopak předpokládá, že secese je možná a uvádí pouze příklady, kdy není ospravedlnitelná.

Birch se zamýšlí nad tím, jaká území aspirují na odštěpení od stávajícího státu a jestli se v jejich případech nejedná o jednu či více z šesti situací, které uvádí Beran jako secese, které by neměly být dovoleny.⁵¹ Birch zmiňuje aktuálně nejviditelnější snahy o secesi - Quebec a Skotsko, ale i další území (Baskitsko, Korsika, ...) a dochází k závěru, že na všechny tyto případy se dají aplikovat Beranovy výjimky. Anthony Birch označuje Beranovu teorii za „... teorii, která vychází z liberálních předpokladů, ale končí s konzervativními závěry.“⁵²

Jaký přístup navrhuje Birch? Jak již bylo uvedeno výše, podle něho má dané území na secesi právo pouze za speciálních okolností. Birch tvrdí, že skupiny obyvatel, které nedosahují takového vlivu, jakého by chtěly, mají v liberální

⁵⁰ BERAN, Harry. More Theory of Secession: A Response to Birch. *Political Studies* [online]. June 1988. Vol. 36. No 2. 316 s. [cit. 2013-2-9]. Dostupné na <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1467-9248.1988.tb00232.x/abstract>.

⁵¹ Situace jsou vyjmenovány na straně 30.

⁵² BIRCH, Anthony H. Another Liberal Theory of Secession. *Political Studies* [online]. December 1984. Vol. 33. No 4. 598 s. [cit. 2013-2-9]. Dostupné na <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1467-9248.1984.tb01548.x/abstract?deniedAccessCustomisedMessage=&userIsAuthenticated=false>.

demokracii další možnosti, jak se o své slovo přihlásit (právo na shromažďování, právo na svobodu projevu). Není tedy nutné okamžitě uvažovat o odtržení od státu. Navíc je zapotřebí vzít v potaz, že pocit nespravedlnosti či nedostatku vlivu mohou mít i takové skupiny, které nejsou územně koncentrované a které tím pádem nemají možnost odtrhnout se od státu. Birch apeluje na rovnováhu a toleranci.⁵³

Pokud přijmeme argumentaci nastíněnou v předchozím odstavci, můžeme ještě dodat, že Birch nepovažuje shodu skupiny obyvatel na secesi jako právo na secesi. Secesi můžeme podle něho považovat za ospravedlnitelnou za předpokladu, že je naplněna alespoň jedna z následujících podmínek.

- Skupina obyvatel byla k existujícímu státu přičleněna nedobrovolně, byla podmaněna silou. Od doby začlenění dává najevo svou nespokojenost a nesouhlas se státním uspořádáním.
- Vláda nedokáže dlouhodobě ochránit práva a bezpečnost dané skupiny obyvatel.
- Vláda a politici nejsou schopni zabývat se politickým a ekonomickým vývojem daného regionu s ohledem na jeho specifika a tím ho poškozují (např. volební systém, vyloučení regionálních lídrů z podílu na moci, ...).
- Vláda nedodrží dohodu, která zaručovala dané skupině základní práva.⁵⁴

Harry Beran na Birchovu kritiku reaguje opět v *Political Studies*. Tvrdí, že jeho teorie secesionismu nevychází z liberalismu. Pokud by tomu tak nebylo, musel by v rámci teorie liberalismu respektovat například to, že lidé jsou svobodní. Pokud má skupina občanů státu právo volit (což Birch nezpochybňuje), má zároveň právo opustit stát.⁵⁵ Birch namítá, jak jsem již zmínila výše, že občané mají kromě voleb i další práva jak prosadit své názory, aby se předcházelo secesionistickým snahám.

⁵³ BIRCH, Anthony H. Another Liberal Theory of Secession. 598-599 s.

⁵⁴ Ibid., 600 s.

⁵⁵ BERAN, Harry. More Theory of Secession: A Response to Birch. 217 s.

Další Beranova výtká vyplývá ze samotné podstaty rozdílnosti přístupů k teorii secesionismu. Podle Bircha secesi legitimizují pouze speciální okolnosti. To ovšem neplatí pro Berana, který argumentuje s průměrem k rozvodu: pokud jeden z manželů nechce v manželství pokračovat, pokud manželství nefunguje, může se nechat rozvést. Nemusí u toho dokazovat, jaká příkoří snášel. Stačí, že už nechce v manželství pokračovat. Stejně je to i se secesí státu. Pokud se podle Berana skupina obyvatel rozhodne, že nechce dále fungovat v rámci daného státu, má právo se oddělit.⁵⁶

Beran si myslí, že Birch přehání, když tvrdí, že kdyby se realizovala secese pokaždé, když se daná skupina necítí vyslyšena, přinese to nestabilitu. Naopak argumentují, že možnost secese tlumí separatistické násilí, protože separatisté mají legální možnost, jak dosáhnout toho, co požadují.⁵⁷

2.5.2 Allen Buchanan

Allen Buchanan patří společně s Anthony Birchem k hlavním teoretikům Remedial Right Only teorie. Stejně jako Birch neuznává všeobecné právo na secesi na základě práva na sebeurčení, ale uvádí, že pouze secese, které má za úkol napravit křivdy, je uznávána mezinárodním právem. Nicméně mezinárodní právní pořádek vidí secesi jako poslední možnou variantu, daleko více upřednostňuje autonomní vlády v rámci stávajícího státu.⁵⁸ Buchanan je zastáncem toho, aby skupiny obyvatel mohly nárokovat právo na secesi, ne aby separatisté měli právo na secesi, která je doprovázeno mezinárodním uznáním. Uznání by nově vzniklý územní celek měl obdržet až na základě toho, jak dokáže zabezpečit stejná práva pro všechny své obyvatele, nejenom pro většinovou skupinu obyvatel.⁵⁹

Buchanan oponuje příznivcům Primary Right teorie nejenom v otázce, kdy je secese ospravedlnitelná, ale také pokud hledáme odpověď na dotaz, kdo má na

⁵⁶ Ibid., 318-319 s.

⁵⁷ Ibid., 319 s.

⁵⁸ BUCHANAN, Allen. *Justice, legitimacy, and self-determination: moral foundations for international law*. 331 s.

⁵⁹ Ibid., 336 s.

secesi právo – myšleno jaká skupina obyvatel. Buchana nesouhlasí s tvrzením, že o secesi mají usilovat pouze národy. Svou teorii či přístup staví na rozšiřování vnitrostátních autonomií.

Buchanan vyjmenovává konkrétní situace, za kterých ospravedlňuje secesi. Jde o dlouhodobé a rozsáhlé porušování lidských práv, o protiprávní anexi, vážné a dlouhodobé porušení smluv zajišťující danému území vnitřní autonomii a poslední, čtvrtý případ, se týká situací, kdy část obyvatel nechce zůstat ve stávajícím uspořádání, protože se nechce účastnit porušování práv dalších obyvatel. Buchanan to vysvětluje na příkladu abolicionistického hnutí za zrušení otroctví.⁶⁰ Každopádně pro autora je podstatné, aby secese proběhla ve shodě s mezinárodním právem.

2.6 Alternativní přístupy k teorii secesionismu

Mimo Remedial Right Only teorie a Primary Right teorie stojí autoři, kteří vytváří alternativní teorie secese. Jejich názory většinou stojí na pomezí obou hlavních směrů, ze kterých se inspiroují nebo se proti nim vymezují. Nedá se však tvrdit, že něčí dílo dosáhlo takového významu, aby vytvořilo třetí proud v teoriích secese. Proto z mnoha autorů volím Michela Seymoura, který se tématu věnuje dostatečně podrobně, aby o jeho díle mohlo být řečeno, že se zabývá „svoji“ teorií secese. Na jeho příkladu je vidět, že vytváření dalších teorií secese je pokračováním dialogu s autory obhajujícími Remedial Right Only teorie a Primary Right teorie.

2.6.1 Seymourův alternativní přístup

Michel Seymour, kanadský politolog, ve svém článku *Secession as a Remedial Right*⁶¹ vyjadřuje názor, že Buchananovo pojetí teorie secese je třeba upřesnit a korigovat. Konkrétně má na mysli Buchananovo pojetí Remedial Right Only teorie, tedy teorie, která ospravedlňuje secesi v případě, že odštěpujícímu státu

⁶⁰ Ibid., 364 s.

⁶¹ SEYMOUR, Michel. *Secession as a Remedial Right* [online]. [cit. 2013-2-8]. Dostupné na <http://www.philo.umontreal.ca/documents/cahiers/SecessionasaRemedialRight.pdf>.

byly způsobeny křivdy. Seymour v návaznosti na svou kritiku teorie Allena Buchanana vytváří novou teorii secese.⁶²

V čem Seymour s Buchananem, jehož teorii jsem více přiblížila v předcházející podkapitole, nesouhlasí? Seymour chápe národ jako komplex institucí (vzdělávací, soudní, politické, kulturní), v rámci kterého si jednotlivec najde, co potřebuje (způsob života, ideu, hodnoty, kulturní zvyky). Národní různorodost napomáhá různorodosti kulturní.⁶³

Seymour zdůrazňuje, že ne všechny národy si zaslouží ochranu. Jen takové, které ctí individuální svobodu, je třeba podporovat. Dále připomíná, že chápe práva jedinců a práva národa jako rovnocenné. Asimilace pro něj nemusí být vždy špatný proces, protože lidé mohou měnit společenskou kulturu, ve které žijí. Kulturní rozmanitost a individuální autonomie jsou si rovné a jedna nepřevyšuje svou důležitostí druhou.⁶⁴

S Buchananem souhlasí s kritikou Primary Right teorie a upozorňuje, že mezinárodní právo uznává pouze Remedial Right Only teorie k secesi. „...mezinárodní komunita bude velmi neochotná uznat Primary Right teorie k secesi.“⁶⁵ S konkrétními Buchananovými argumenty se již neztotožňuje. Jeho názory jsou podle Seymoura příliš konzervativní, než jak secesi definuje mezinárodní právo.⁶⁶ Seymour dále dokazuje, že mezinárodní právo souhlasí se secesí v případě národa, ale neakceptuje ho u náboženských, ideologických nebo jazykových komunit. Buchanan naopak vychází z tvrzení, že na secesi mají právo i různé skupiny, nejenom národy.⁶⁷

⁶² SEYMOUR, Michel. *Secession as a Remedial Right*, 1 s.

⁶³ Ibid., 5 s.

⁶⁴ Ibid., 6 s.

⁶⁵ Ibid., 9 s.

⁶⁶ Ibid., 11 s.

⁶⁷ Ibid., 12 s.

Seymour přináší svůj vlastní pohled na teorii secesi, která vychází z národa. Operuje s pojmem „interní sebeurčení“ národa. Tím má na mysli „právo národa rozvíjet se ekonomicky, sociálně, kulturně a politicky uvnitř obklopujícího nadnárodního státu. Je to také právo ustanovit si vlastní politický status uvnitř tohoto státu. Podle této úvahy národ má právo vybrat si jeho vlastní ústavní, institucionální a administrativní uspořádání uvnitř obklopujícího státu dokonce i přes chybějící dřívější bezprávi.“⁶⁸ Seymour souhlasí s Buchananem v tvrzení, že národ má právo na odštěpení jenom v případě, že se jedná o akt nápravný. Obhájí Remedial Right Only teorie a hájí status quo ve smyslu jak mezinárodní právo chápe secesi. Politolog navrhuje, jak zmírnit nacionalistické pnutí ve státě. Věří, že kdyby státy přijaly opatření, která podporují vnitřní právo na sebeurčení, upevnily by svou pozici mnohonárodnostního státu. Kdyby dále existoval subjekt kontrolující dodržování těchto opatření, vzal by vítr z plachet nacionalistickým hnutím v jejich snaze po plné autonomii.⁶⁹

2.7 Vysvětlující teorie secese

Mnoho autorů, kteří se ve svých dílech zabývají teoriemi secesí, uvádí základní rozdělení různých přístupů na dva velké proudy: Primary Right teorie a Remedial Right Only teorie. Aleksandar Pavković, autor *Creating new states: theory and practice of secession*, dává prostor i jinému vidění světa teorií secesionismu. Věnuje se teoriím, které vycházejí z konkrétních případů secesí. Vychází z tvrzení, že „vysvětlení příčin secesí nám může umožnit předpovídat, kde a kdy se secese objeví ... vysvětlení secesí odkazující na příčinné spojitosti nám může poskytnout podklad pro předvídaní secesí.“⁷⁰

Vysvětlující teorie, které zmiňuje Pavković, jsou rozdílné, ale dají se v nich vystopovat společné stěžejní body. Můžeme předestřít, že autoři se shodují na tom,

⁶⁸ Ibid., 15 s.

⁶⁹ Ibid., 21 s.

⁷⁰ PAVKOVIĆ, Aleksandar – RADAN, Peter. *Creating new states: theory and practice of secession*. 173 s.

že existují podmínky, které jsou nezbytné pro secesi nebo se alespoň velmi často vyskytují při vzniku secesionistických snah.

John R. Wood se rozhodl zpracovat teorii secese na základě kritického zhodnocení stávajících přístupů z různých vědních oborů. Zajímá se o faktory, které vyvolávají secesionistické snahy, rozmach secesionistických hnutí, jejich schopnost dosáhnout svých cílů, reakce vlád a jejich snahy zabránit odtržení části území, které spravují, výsledek secesionistických skupin a ozbrojené konflikty z těchto snah plynoucí. To vše s důrazem na skutečnost, že secese je proces, který se vyvíjí.⁷¹ Pro záměr této diplomové práce níže blíže rozvádím jen ty aspekty, které by se mohly týkat Gibraltaru.

Pokud budeme pátrat po počátcích secesionistických hnutí, narazíme na geografické předpoklady. Zastánci secese by měli obývat území, které je možné osamostatnit, ale zároveň neporušit obranyschopnost předchozího mateřského státu a jeho přístup k nerostným surovinám či obchodním trhům. Oblast, jež je předmětem secesionistických snah, by měla být obydlena především obyvatelstvem, které má o secesi zájem. Pokud lidé žijí na nekompaktním území, není secese reálným řešením. Wood zmiňuje také sociální a ekonomické předpoklady, které mohou hrát roli v argumentaci zastánců secese. Nicméně nenachází tvrzení, které by bylo možné aplikovat na všechny případy secese, ani zdůvodnění, proč jsou u některých států výjimky. Na druhou stranu uznává, že ekonomický předpoklad (jsme na tom lépe než zbytek země; chceme kontrolovat výnosný zdroj ekonomiky) může být významným argumentem secesionistických snah. Mezi hlavní politické předpoklady pro secesi řadí Wood ztrátu vlivu centrální vlády. Tu může vyvolat (bráno optikou secesionistických území) například vzrůstající centralizace, byrokracie, neschopnost vlády reagovat na problémy přicházející zvenčí apod. Další z řady aspektů, které můžeme brát v potaz, je psychologická rovina problému: lidská touha po nezávislé vlasti, bezpečí.⁷²

⁷¹ WOOD, John R. *Secession: A Comparative Analytical Framework*. 108-109 s.

⁷² *Ibid.*, 112-120 s.

Wood připouští, že výše jmenované předpoklady se objevují u velké části secesionistických hnutí, ne však u všech. Pokouší se tedy zobecnit zkušenosti různých hnutí a dochází k závěru, že existující předpoklady, „které se objevují tak často, že jejich přítomnost ve větší či menší míře může být považována za nezbytnou, aby vznikly secesionistické snahy o odtržení. První je existence oddělitelného území, které pojme většinu případné secesionistické skupiny. Za druhé, skupiny musí mít určitý stupeň solidarity založený na společné kultuře ...“⁷³ Následují úpadek centrální vlády a obava secesionistů o bezpečnost skupiny obyvatel.⁷⁴

Wood se dále zaměřuje na samotný vzestup secesionistických hnutí. Zkoumá je na základě ideologie, vedení a organizace. Z hlediska ideologie nachází u všech hnutí nacionalismus, ale v různých podobách. Zmiňuje starý a nový nacionalismus. První typ vychází z historie, tradice, jazyka – tedy ze společné kultury. Nový typ nacionalismu musí naopak překonávat rozdílné kulturní předpoklady, aby sjednotil obyvatelstvo. Velký vliv mají elity či představitelé secesionistických skupin. Jejich prací je z předpokladů, které daná skupina k secesi má, vykresat samotné hnutí, které se bude aktivně dožadovat svého cíle. Takové osoby spojuje to, že se snaží navodit dojem, že nový stát by dokázal lépe chránit práva a zájmy občanů. Snaží si získat zájem veřejnosti, a to různými prostředky. Od získávání prostoru v médiích až po násilné činy. Wood tvrdí, že šance na úspěšné provedení secese se zvyšují s lepší organizací hnutí. Dokazuje to na příkladech hnutí, která vytvořila vlastní politické strany, aby lépe propagovala své cíle. Volbami a účastí na vládě či správě státu se dostala k větší publicitě a ověřila si tím podporu pro secesionistické snahy.⁷⁵

Jak na secesionistické snahy může reagovat centrální vláda? Vláda může secesi potlačovat tím, že bude tlačit na asimilaci obyvatel. To ovšem může být kontraproduktivní, protože takové jednání může vzbudit jen další odpor proti

⁷³ Ibid., 112 s.

⁷⁴ Ibid., 112 s.

⁷⁵ Ibid., 123 – 125 s.

státním orgánům. Proto se státní moc snaží částečně vyslyšet hlas nespokojené části obyvatel a spravovat stát jinak – s větší účastí dotčených obyvatel. I tento přístup však má svá negativa: ze státu se může stát jen souhrn malých regionů, které je nemožné řídit.⁷⁶

John R. Wood se snaží dívat na secesi jako na proces, který je od začátku do konce (od předpokladů pro vznik secesionistických snah po ustanovení a uznání nového státního celku) doprovázen řadou „kdyby“. Nicméně jeho teorie je přínosná v tom, že zmiňuje fáze a souvislosti secesionismu, které bychom při studiu konkrétního případu neměli opomenout, protože byly již dříve zásadní pro většinu pokusů o secesi. Procesy, již si ve své teorii na secesi všímá, využiji pro případ snah Gibraltářanů o odtržení od Spojeného království.

Další z teoretiků radící se k vysvětlujícím teoriím je Antony D. Smith. Ten zkoumá secesi, o kterou usiluje skupina nacionalisticky nebo etnicky spřízněná. Jde o komunitu se společnou historií a kulturou. Jaké předpoklady by měla daná skupina (míněno minorita ve stávajícím státě) naplňovat, aby se pokoušela vytvořit stávající stát? Antony D. Smith na prvním místě zmiňuje byrokracii. Na těchto postech pracují lidé sekulárně vzdělaní vyznávající dominantní kulturu. Pokud by do struktury chtěl proniknout někdo z minoritní skupiny společnosti, bude v nevýhodě, a na trhu práce bude diskriminován. Proto se takový občan odvrátí od státu a hledá odůvodnění, proč zastává minorita, již je součástí, takové postavení ve státě. Inteligence vede proces oživení, během kterého je vylíčena odlišnost dané minority od většinové společnosti. Zpolitizování otázky postavení menšiny ve společnosti následně vyústí v politické požadavky menšiny. Pokud centrální vláda na tyto požadavky nepřistoupí, je pravděpodobné, že se minoritní skupina přikloní k pokusu o secesi.⁷⁷

⁷⁶ Ibid., 125-126 s.

⁷⁷ PAVKOVIĆ, Aleksandar – RADAN, Peter. *Creating new states: theory and practice of secession*. 181 s.

2.8 Shrnutí

Základ pro teoretiky secese představuje liberalismus. Ten, jakožto politický směr, stojí na především na principu svobody. Tato premisa silně rezonuje v pracích teoretiků secese, především pak u zástupců Primary Right teorie jako jsou Harry Beran či David Miller. Harry Beran postavil svou teorii secese na co nejvolnějším výkladu liberalismu. Nárok na secesi má podle něho každá skupina obyvatel, která tento názor vyjádří při hlasování a získá většinu a která má na dané území nárok, protože ho dlouhodobě obývá.

Beran se řídí myšlenkou, že lidé mají právo se rozhodnout, v jakém státě chtějí žít. Pokud se komunita lidí obývajících jasně ohraničené území rozhodne, že chtějí vytvořit vlastní stát, je zapotřebí jim podle Berana vyhovět. Ačkoliv i Beran si uvědomuje, že ne ve všech případech je secese proveditelná. Vyjmenovává proto několik podmínek, které vytvoření nového státu odtrhnutím od stávajícího zapovídají. Většina z nich připomíná, že secese nesmí ohrozit existenci původního státu a klade důraz na pozici menšin.

Beranovo přesvědčení, že je jeho teorie v praxi použitelná, vychází z předpokladu, že pokud se skupina obyvatel shodne na secesi a potvrdí svůj názor v referendu, je politicky a institucionálně tak vyspělá, že zvládne spravovat i svůj vlastní stát. Vést „kampaně za secesi“ obnáší, aby byly vytvořeny elity, které své ideje šíří mezi ostatní obyvatele. To s sebou ruku v ruce nese zárodky institucí, organizací, médií či politických stran, které následně převezmou dění v nově vzniklém státě.

Pro Davida Millera je stěžejní, aby skupina usilující o secesi byla národem. Důležitými znaky národa dle jeho výkladu jsou společná historie, příslušnost k místu a kultura odlišná od jeho sousedů i od dominantního národa ve stávajícím státě. Daná skupina by měla prokázat, že je schopna nárokované území spravovat. Tyto argumenty nejsou v rozporu s Beranovým přístupem, jen přesněji specifikují, na jakém základu by měla být komunita lidí vytvořena. Na základě národnostního principu.

Zastánci Primary Right teorie se shodnou, v jaké situaci mají lidé právo na secesi. Rozdíly, které mezi nimi panují, vycházejí především z přesvědčení, jak je

definována daná skupina obyvatel. Pro Berana je podstatné, aby tito lidé žili na daném území dlouhodobě, Miller je zastáncem národa jako komunity usilující o secesi, Margarit a Raz zastávají názor, že daná skupina musí sdílet hlavně společnou kulturu.

Opačný přístup k secesi zastávají teoretici Remedial Right Only teorie. Zatímco Primary Right teorie vidí secesi jako možnou a řeší, kdy není ospravedlnitelná, Birch a Buchanan secesi jako princip připouštějí jen za velmi specifických okolností. Těmi jsou především dlouhodobé porušování lidských práv, porušování smluv, diskriminace, přehlížení zájmů daného území, nedobrovolné přiřazení státu a podobně.

Birch ve své teorii upozorňuje především na to, že lidé cítící se nevyslyšeni ve stávajícím státním uspořádání, mají i jiné možnosti než secesi. Demokratický stát přináší lidem možnost protestovat, shromažďovat, vést kampaň v médiích, kandidovat a prosazovat své zájmy politickým zastoupením atd. V případné secesi vidí především hrozbu nestability. Buchanan vidí secesi jako poslední možné řešení nespokojenosti části obyvatel. Preferuje spíše cestu autonomních vlád a apeluje na to, aby pokud již secese proběhne, byla ve shodě s mezinárodním právem.

Mimo výše zmíněné hlavní proudy stojí autoři, kteří se věnují alternativním teoriím secese. Alternativní teorie secese jsou založeny na souhlasu či nesouhlasu s dvěma hlavními proudy a nevytváří třetí a další myšlenkové školy. Michel Seymour vidí problém secese primárně jako Remedial Right Only teorie a svou teorii staví na polemice s Buchananem. Podle Seymoura mají pouze národy právo na sebeurčení, a to jen pokud trpí nespravedlností. Nespravedlnost znamená i to, kdy je národu upřena možnost vybrat si jeho vlastní ústavní, institucionální a administrativní uspořádání.

Mezi teoretiky secese najdeme také autory, kteří se na secesi dívají z jiného pohledu. Nahlíží na tento problém jako na proces, který prochází fázemi, který se vyvíjí. Neřeší, jaká skupina obyvatel má právo na secesi a za jakých podmínek, zabývají se tím, jak secese v praxi probíhá. John R. Wood mluví o geografických, psychických, ekonomických či politických předpokladech secese. Ve studiu secesionistických hnutí vždy nachází nacionalismus. Zabývá se také tím, kdo jsou elity, které se zasazují o prosazení secese.

3 Gibraltar jako případová studie

3.1 Kontext gibraltarské otázky

Gibraltar je rozlohou malé území, ale jeho význam je velmi strategický. Poloha tohoto území totiž zajišťuje kontrolu nad plavbou v Gibraltarském průlivu a potažmo k přístupu do Středozemního moře. To je hlavní důvod, proč Britové území na počátku 18. století obsadili. Získali tím prostor pro vojenskou základnu a posádku, která kontroluje strategický prostor. Španělé ovládali Gibraltar od roku 1462. V roce 1804 je obsadili Britové během války o španělské dědictví. Formálně byla britská nadvláda nad Skálou⁷⁸ stvrzena roku 1713 Utrechtskou smlouvou. Na tu se Španělé i Gibraltárané odvolávají dodnes. V článku X je totiž uvedeno, že Španělé předávají Gibraltar navěky a pokud by o něj v budoucnu Britové neměli zájem, Španělé budou první, kterým bude toto území nabídnuto. Na počátku 18. století měla zmíněná klauzule především význam pro Španělsko. Zamezovala, aby se Maurové stali sousedy Španělů, kdyby Londýn o Gibraltar přestal mít zájem.

V roce 1830 se Gibraltar stal korunní britskou kolonií. Po první světové válce zde byla založena městská rada, ve které se objevili i zástupci civilního obyvatelstva. Tím začínají do záležitostí Skály zasahovat samosprávné procesy. Během druhé světové války došlo k evakuaci veškerého civilního obyvatelstva z bezpečnostních důvodů. Obyvatelstvo bylo přemístěno do francouzského Maroka, kde však pobýlo jen několik měsíců. Kvůli zhoršení vztahů s režimem ve Vichy došlo k dalšímu stěhování obyvatelstva, tentokrát do Velké Británie, na Madeiru či Jamajku. Zážitek s evakuací a následným návratem do své vlasti byl pro Gibraltárané velmi významný vzhledem k vzrůstání národního uvědomění. Návraty obyvatel probíhaly až do roku 1951.⁷⁹

⁷⁸ Skála je jiné označení pro Gibraltar. Vychází z gibraltarské dominanty – vápencové skály.

⁷⁹ *Political Development*. Government of Gibraltar. Information Services. [online]. [cit. 2013-5-8]. Dostupné na <http://www.gibraltar.gov.gi/political-development>.

Po druhé světové válce se řeší otázka, jak bude Gibraltar nadále jakožto kolonie fungovat. Britské koloniální impérium se zmenšuje a otázka dekolonizace se řeší i na půdě Organizace spojených národů. Ta v deklaraci z roku 1960 doporučuje „pro malá území, která nejsou životaschopná bez vnější opory koloniální mocnosti a přitom jsou obklopena územím jiného státu (...), aby dekolonizace probíhala spojením s tímto sousedním státem.“⁸⁰ Španělsko na počátku 60. let vznáší na Gibraltar své nároky. Gibraltarská ústava z té doby definuje Gibraltar jako závislé území se samosprávou a slibuje, že Gibraltar nebude patřit Španělsku, pokud si to sami Gibraltarané nebudou přát. Londýn nechce španělským snahám o řešení gibraltarské otázky vyhovět, a tak severní sused Skály stupňuje svůj nátlak a restriktce na vzájemných hranicích. Španělská opatření si vynucují větší ekonomickou pomoc pro Gibraltar. V roce 1967 se koná referendum, kde se občané vyjadřují k situaci na Gibraltar. ⁸¹ Naprostá většina obyvatel hlasuje pro autonomii pod křídly Spojeného království. Jen 44 občanů bylo pro španělskou nadvládu.⁸²

Španělé zvolí na nepříznivý vývoj sporu taktiku úplné blokády Gibraltar. V roce 1973 vstupuje Gibraltar jako součást Spojeného království do evropského integračního procesu. Brusel řešení gibraltarské otázky zásadně neovlivňuje. S pádem Francova režimu se mění přístup Španělska k jeho jižnímu sousedovi. Tato etapa se označuje jako osmóza a sází na prolínání obyvatel, kultur a vzájemných vlivů. Konec 70. let je charakteristický změnou postoje Londýna ke své kolonii. V rámci evropské spolupráce stojí Velká Británie o korektní vztahy s Madridem. Ty ale gibraltarská otázka narušuje. Navíc se vstupem Madridu do NATO se strategický význam Gibraltar výrazně snižuje. Pozornost Londýna ke své kolonii upadá a Spojené království se zaměřuje na vzájemná jednání s Madridem. Výsledek schůzek představuje Lisabonská dohoda z roku 1980, která byla vyjednána bez účasti zástupců Gibraltar. Dohoda stanovovala příslib dalších jednání o vyřešení

⁸⁰ KOŠTÁL, Vratislav. *Gibraltar: Podivný spor o Herkulovy sloupy*. 1.vyd. Barrister & Principal, o.s., 2009. 46 s. ISBN 978-80-87029-73-2.

⁸¹ Ibid., 46-48 s.

⁸² *Political Development*. Government of Gibraltar. Information Services.

sporů, odstranění přetrvávajících restrikcí a znovuoobnovení územní integrity Španělska. Poslední zmiňovaný bod si Gibraltárané vysvětlovali jasně. Jako sjednocení jejich území se Španělskem. Lisabonská dohoda představuje výrazný impulz pro gibraltarský nacionalismus. Gibraltárané neviděli zastánce v Londýně a jasný nepřítel byl za hranicemi. Joe Bossano, gibraltarský politik, inicioval petici britskému guvernérovi a Gibraltar, ve které mluví o nezávislosti jako o reakci na Lisabonskou dohodu. Velká Británie dává najevo, že uvažuje o podstoupení Gibraltar Španělsku. Situaci dále komplikuje fakt, že se stále nepodařilo odstranit restriktce na hranici, které místní obyvatelé vidí jako ponižující a život otravující opatření. Velká Británie navíc přistoupila k uzavírání doků na Gibraltar, které byly významným zaměstnavatelem Gibraltáranů. Skrz gibraltarskou společnost vládní pesimismus ohledně Londýna jako ochránce a správce země.⁸³

Uvolnění hranic a otázka gibraltarské suverenity byly dále předmětem Bruselské deklarace z roku 1984, která byla opět vyjednána zástupci Spojeného království a Španělska. O rok později následovalo tolik potřebné otevření hranic se Španělskem. Gibraltárané to ovšem vnímají jako zradu a ještě více zatvrzují svůj postoj vůči severnímu sousedovi. Velká Británie reaguje na gibraltarské návrhy samostatnosti rezolutně s připomínkou znění Utrechtské smlouvy.⁸⁴ Vzájemné vztahy mezi Gibaltarem a Spojeným královstvím narušovaly další incidenty či nedorozumění. Jedním z nich byla Londýnská smlouva mezi Velkou Británií a Španělskem, která upravovala status gibraltarského letiště. Ačkoliv proti jejímu podpisu protestovala polovina Gibraltáranů, byla zavedena. V této době vedl Joe Bossano politiku soběstačnosti. Snažil se oprostít od závislosti na britské pokladně a vytvořit ekonomicky nezávislý Gibraltar. Tato doba, kdy Španělé tlačili na řešení gibraltarské otázky, a Britové se nechovali jako zastánci gibraltarských zájmů, vedla k nárůstu gibraltarského nacionalismu. Přispíval k tomu také Joe Bossano svou politikou podpory národní výjimečnosti, kterou blíže rozvádím v kapitole o Gibraltarské socialistické dělnické straně.

⁸³ KOŠŤÁL, Vratislav. *Gibraltar: Podivný spor o Herkulovy sloupy*, 51-70 s.

⁸⁴ *Ibid.*, 70 s.

Rok 1996 přinesl Gibraltar volby a výměnu politických stran u moci. O rok později nebyli zástupci Gibraltarů opět přítomni na britsko-španělských jednáních. Gibraltar reagoval prohlášením, ve kterém požadoval, aby se příště stal účastníkem těchto rozhovorů a aby o Gibraltaru nebylo jednáno za jeho zády. Vládnoucí Gibraltarští sociální demokraté v čele s Peterem Caruanou začali jednat o nové ústavě pro Gibraltar. V roce 2000 se jim ve volbách podařilo obhájit svůj mandát.

Rok 2001 se nesl ve znamení rozjitřených debat. Jednalo se o záležitost týkající se gibraltarské neúčasti na projektu Jednotného evropského nebe. Debaty o vzdušném prostoru Gibraltarů vyvolali mezi obyvateli jižního cípu Evropy protesty. Zúčastnilo se jich na 12 tisíc Gibraltářů. Akci podporovaly i politické strany. Koalice Gibraltarské socialistické dělnické strany a Liberálů vyzývala k účasti na demonstraci jako symbol nesouhlasu s tlačáním Gibraltářů tam, kde nechtějí být, a jako připomínku toho, že obyvatelé Gibraltarů si o své budoucnosti chtějí rozhodovat sami. Vzdušný prostor vnímá Gibraltar jako oblast národní suverenity země a pokud by Velká Británie přistoupila na španělský návrh, přiznala by tím, že nároky na gibraltarské území nejsou vyřešené.⁸⁵

Referendum konané v roce 2002 představuje důležitý bod v gibraltarském politickém vývoji. Občané odpovídali na následující otázku: „12.července 2002 řekl ministr zahraničí Jack Straw v oficiálním prohlášení v poslanecké sněmovně, že po dvanácti měsících jednání jsou britská vláda a Španělsko ve shodě nad mnoha principy, které by měly podporovat trvalé urovnání španělského nároku na svrchovanost, který obsahuje zásadu, že Británie a Španělsko by měly sdílet suverenitu nad Gibraltarem. Schvalujete princip, že Británie a Španělsko by měly

⁸⁵ Gibraltar today [online]. 5.10.2001. [cit. 2013-4-22]. Dostupné na <http://www.panorama.gi/archive/011001/updates.htm>.

sdílet suverenitu nad Gibraltarem?⁸⁶ Obyvatelé masivně odmítli tento koncept vládnutí. Proti bylo 17 900 hlasů, pro pouhých 187.⁸⁷

O čtyři roky později čekalo Gibraltar další referendum. Tentokrát o nové ústavě. Za menší volební účasti než v roce 2006 se obyvatelé vyslovili pro přijetí nové ústavy. O jejím významu jsem se blíže zmínila v kapitole 2.2.2. Nová ústava je důležitá nejen kvůli jejímu znění, ale také protože do vyjednávání o jejím znění byli přizváni i samotní Gibraltárané.

Jak vypadá gibraltarská společnost z pohledu původu obyvatelstva? V 18. století uváděly místní úřady, že se populace skládá z Janovanů, Židů, Britů, Španělů a Portugalců. Na počátku 19. století se počet obyvatel několikanásobně zvýšil, a to v souvislosti s napoleonskými válkami v Evropě, protože Gibraltar i během tohoto období působil jako centrum obchodu, a to především kvůli fungujícímu přístavu. Populace v roce 1814 činila zhruba 10 000 obyvatel. Největší množství přistěhovalců přicházelo z Janova. Populace pomalu narůstala. Do statistik se nepočítali pracovníci ze Španělska, kteří na Gibraltar denně dojížděli. Zdroje uvádí, že se jednalo až o 6 000 osob. Během druhé světové války, kdy bylo všechno civilní obyvatelstvo evakuováno, se přesun týkal přes 15 000 obyvatel. Během blokády hranic se Španělskem se zastavilo dojíždění pracovníků ze Španělska a jejich místa byla nahrazena pracovníky ze severní Afriky, především z Maroka. Po druhé světové válce se ve statistikách objevuje národnost Gibraltáran. Doplnují ji Britové, Maročané a další. Toto rozdělení ukazuje, že lidé přijíždějící na Gibraltar z Afriky za prací nebyli přijati jako členové místního národa, o čemž se ještě dále zmíním.⁸⁸

⁸⁶ Government of Gibraltar. Press office. Press Release. Referendum [online]. 7.10.2002. [cit. 2013-5-8]. Dostupné na http://www.gibraltar.gov.gi/latest_news/press_releases/2002/187-2002.htm.

⁸⁷ DALLY, Ema. *Gibraltar Rejects Power-Sharing Between Britain and Spain*. The New York Times [online]. 8.11.2002. [cit. 2013-5-8]. Dostupné na <http://www.nytimes.com/2002/11/08/world/gibraltar-rejects-power-sharing-between-britain-and-spain.html?pagewanted=1>.

⁸⁸ *Gibraltar Census History*. Government of Gibraltar. Information Services. [online]. [cit. 2013-5-11]. Dostupné na <http://www.gibraltar.gov.gi/statistics/census/gibraltar-census-history>.

Historie Gibraltaru ovlivnila i jazykovou situaci na jižním cípu Evropy. Složení obyvatel zapříčinilo, že se na Skále hovořilo více jazyky. Například Židé v 18.století mluvili španělsky, ale postupně se přizpůsobili angličtině. Současný jazyk Gibraltářanů je označován jako yanitos. Jedná se spíše o způsob mluvy, než o samostatný jazyk. V praxi to znamená míchání španělských a anglických slov v jedné větě, komolení španělských slov angličtinou a anglických slov španělštinou a používání italských, hebrejských či arabských slov. Význam má i používání jazyka v konkrétních situacích. Se Španěly se Gibraltářané nechtějí bavit španělsky. Yanitos přispívá k uvědomování si vlastní výjimečnosti.⁸⁹

Často se zmiňuje strategický význam Gibraltaru. Ještě před založením města na tomto území v roce 1160 sloužil Gibraltar jako obranný bod. Během 19. století byla jeho role v první řadě obranná, i když postupně začínal zvětšovat svůj význam pro obchod. Vrchol strategického významu představovaly světové války. Za druhé vrcholil počet vojáků na základně. Posádka čítala 17 000 členů. Během studené války nesloužila Skála jako oficiální základna NATO – tak to alespoň prezentovala britská vláda, ačkoliv byla využívána pro potřeby NATO. Tato rétorika byla kvůli Španělsku v době, kdy nebylo členem Severoatlantické aliance. V současné době slouží základna jako řídicí středisko pro akce ve Středoziemním moři a jako tranzitní stanice pro cesty na Blízký východ. Posádku tvoří pouze několik stovek příslušníků armády a necelá tisícovka civilních zaměstnanců.⁹⁰

Závěrem se vraťme k gibraltarské ekonomické nezávislosti. Gibraltarská ekonomika stojí na několika pilířích. Jedním z nich je turistika. Skálu navštíví ročně miliony turistů a jejich počet každoročně stoupá. Zatímco v roce 1989 to byly necelé 4 miliony, v roce 2011 to bylo třikrát víc. Gibraltar dokáže v současnosti přilákat necelých 12 milionů turistů ročně, což je úctyhodný výsledek, když

⁸⁹ GOLD, Peter. *Gibraltar: British or Spanish?*. 1.vyd. Routledge, 2005. 107-111 s, ISBN 978-0415347952.

⁹⁰ MILLER, Vaughne. *Gibraltar's Constitutional Future*. Research paper 02/37 [online]. 22 May 2002. 61-64 s. [cit. 2013-5-10]. Dostupné na www.parliament.uk/briefing-papers/RP02-37.pdf.

zvážíme, že Gibraltar má zhruba 30 tisíc stálých obyvatel.⁹¹ Další příjmy generuje fakt, že Gibraltar je daňovým rájem, kde sídlí tisíce společností. Výrazný podíl na místní ekonomice připadá na loďařství a telekomunikace.⁹²

3.2 Gibraltařané a nacionalismus

Skupina obyvatel, která od jisté doby začne sebe sama vnímat jako národ, je silně ovlivněna situací, ve které se nachází. V případě Gibraltařanů můžeme tvrdit, že jejich národní uvědomění zesílilo na pozadí sporů mezi Spojeným královstvím a Španělskem. Spory o to, kdo bude malé území na jihu Evropy ovládat, přiměly obyvatele Gibraltarů, aby si uvědomili svoji vlastní výjimečnost. O takzvané „gibraltarské otázce“, tedy trojúhelníku vztahů mezi Londýnem, Madridem a Gibraltarem, bylo napsáno mnoho knih a článků. Mým zájmem není do detailu popsat vývoj sporu těchto států o území Gibraltarů, ale ukázat, jak tyto spory formovaly národní povědomí u obyvatel Gibraltarů. Následující odstavce jsou věnovány tomu, co formuje gibraltarský nacionalismus.

Gibraltarský nacionalismus se nezrodil najednou, na základě jednoho impulsu. Vyvíjel se postupně, ovšem až posledních padesát či šedesát let mu zavdalo mnoho příležitostí k posílení. Časový údaj, který jsem uvedla v předchozí větě, směřuje k druhé světové válce. Druhá světová válka znamenala pro komunitu na jižním cípu Evropy evakuaci. Společný zážitek evakuace, který probíhal za náročných podmínek, a poválečný návrat domů přiměl Gibraltařany, aby si uvědomili vlastní výjimečnost. Jedna z pamětnic přibližuje: „Evakuace měla za

⁹¹ Tourist Survey Report 2011 [online]. 6 s. [cit. 2013-5-8]. Dostupné na http://www.gibraltar.gov.gi/images/stories/PDF/statistics/2012/Tourist_Survey_Report_2011.pdf; Abstract of Statistics 2011 [online]. 1 s. [cit. 2013-5-8]. Dostupné na http://www.gibraltar.gov.gi/images/stories/PDF/statistics/2012/Abstract_of_Statistics_2011.pdf.

⁹² CARUANA, Peter. *The Fight for Self-Determination* [online]. 1998. [cit. 2013-5-8]. Dostupné na <http://www.gibnet.com/library/pcun98.htm>.

následek sblížení Gibraltářanů blíž k sobě jako komunity, opravdu téměř jako národa. Naše gibraltarská identita byla nepochybně posílena.⁹³

Výrazným vlivem přispěl k národnímu uvědomění i Francův režim. Během této doby bylo Španělsko chápáno jako nepřítel a naopak Velká Británie jako ochránce gibraltarských zájmů. Uzavření hranic trvalo mezi lety 1969-1985. Pro Gibraltářany to znamenalo mnoho obtíží v každodenním životě. V obecnější rovině mělo za následek, že Gibraltářané cítili více svou loajalitu k britské koruně a spoléhali na její pomoc.⁹⁴ Ani uvolnění hranic ovšem nepřineslo smíření a uvolnění napjaté atmosféry mezi sousedy.

K uvědomování si gibraltarské výjimečnosti přispěl také postoj Spojeného království. Úpadek Londýna jakožto koloniální mocnosti a jeho vztahy se Španělskem způsobily, že Gibraltar se v jistých etapách necítil dostatečně chráněn Velkou Británií. Po druhé světové válce vládla na Gibraltarů probritská politika. Mluvíme o době vlády Joshuy Hassana. Postupně si Gibraltářané uvědomovali (např. díky vlastnímu cestování), že nejsou prvořadými občany monarchie a že se mají hůře než občané v metropoli. Výrazný milník představuje Bruselská deklarace, kde se Britové a Španělé dohodli na společné správě gibraltarského letiště. To samozřejmě bylo na gibraltarské straně přijato nelibě a došlo k odklonu od probritské politiky.⁹⁵ Nesouhlas s britskou politikou přišel i ve chvíli, kdy byly na Gibraltarů zvýšeny daně, kdy nevyužívané části území, která spravovala vojenská posádka, nebyly předány civilní správě, kdy Gibraltářané měli pocit, že Londýn podkopává hospodářský růst kolonie uzavíráním doků nebo snižováním stavu místní vojenské posádky. Pokud pomineme domácí politiku, nevole ze strany gibraltářanů se objevila vždy, pokud Britové jednali se Španěly o jejich

⁹³ BRITTENDEN, Terry Ann. *Evacuation of the Gibraltarian Population* [online]. 5 April 2004. [cit. 2013-5-11]. Dostupné na <http://www.bbc.co.uk/history/ww2peopleswar/stories/78/a2494578.shtml>.

⁹⁴ CONSTANTINE, Stephen. *Community and Identity: The Making of Modern Gibraltar since 1704*. 1. edition, Manchester University Press, 2009. 411 s. ISBN 978-0719080548.

⁹⁵ KOŠTÁL, Vratislav. *Gibraltar: Podivný spor o Herkulovy sloupy*, 84-85 s.

budoucnosti. S nárůstem vlastního sebevědomí a s nesouhlasem s britskou „péčí“ o Gibraltar se zvyšovalo vnímání místního obyvatelstva, že Britové stojí proti nim.⁹⁶

K povzbuzování národního sentimentu Gibraltářanů přispěli i sami Gibraltářané. Především během vlády Joe Bossana, který svou politiku založil na myšlence, že Gibraltářané tvoří výjimečný národ. O jeho konkrétních krocích se zmiňuji blíže v kapitole 3.2.1.1 věnující se Gibraltarské socialistické dělnické straně.

3.2.1 Jak se k nacionalismu a stávajícímu státnímu uspořádání staví politické strany?

Politické strany představují významného hráče ve snaze zajistit gibraltarské zájmy. Jejich nejvyšší představitelé patří do elity národa, která publikují požadavky obyvatel (svých voličů) a díky prostoru v médiích a pravomocem ve státní správě má velký vliv na atmosféru na jižním cípu Evropy. Proto je potřeba věnovat pozornost tomu, jak se hlavní politické strany v průběhu vývoje gibraltarského nacionalismu k této otázce stavěly a jak ji samy ovlivnily. Političtí lídři měli a stále mají možnost podněcovat či klidnit nacionalistické vášně a projevy. Jak se jednotlivé politické strany dívají na problematiku otázky výjimečného gibraltarského národa a gibraltarského ústavního pořádku?

3.2.1.1 Stávající politické strany

V Gibraltarském parlamentu v současnosti sedí dvě, respektive tři strany. Z celkového počtu 17 poslanců má koalice Gibraltarské socialistické dělnické strany (originální název Gibraltar Socialist Labour Party, zkratka GSLP) a Gibraltarské liberální strany (Gibraltar Liberal Party) 10 poslanců a Gibraltářští sociální demokraté (Gibraltar Social Democrats, zkratka GSD) mají 7 zástupců. Ve volbách kandidovala ještě Progresivní demokratická strana (Progressive Democratic

⁹⁶ CONSTANTINE, Stephen. *Community and Identity: The Making of Modern Gibraltar since 1704*. 411 – 412 s.

Party, zkratka PDP), ale její kandidáti nezískali potřebný počet hlasů ke vstupu do Parlamentu.⁹⁷

3.2.1.1.1 Gibraltarská socialistická dělnická strana (GSLP)

Začněme se stranami, které tvoří v současnosti vládu. Socialistická strany GSLP vznikla pod tímto názvem v roce 1978. Jejím dlouholetým předsedou a nejviditelnějším představitelem je Joe Bossano. Bossano je v politice aktivní od sedmdesátých let do současnosti. Za jeho vlády mezi lety 1988 až 1996 dosáhlo formování identity gibraltarského národa zřejmě vrcholu. GSLP zastává funkci předsedy vlády i v současnosti. Je jím Fabian Picardo, předseda strany od roku 2011.

Éra vládnutí Joe Bossana je úzce spjata s nacionalismem. Osm let jeho vlády lze bezesporu označit za vrchol snah o posílení pocitu gibraltarské výjimečnosti a specifčnosti v jeho obyvatelích. Bossano své pojetí nacionalismu opřel o vztah ke Španělsku, k Velké Británii o podporu výstavby institucí a památníků, které připomínaly výjimečnost Gibraltářanů. Bossano prosazoval, aby se z Gibraltaru stalo území ekonomicky co nejméně závislé na Londýnu. K Velké Británii měl rezervovaný vztah, svoje první volební vítězství například postavil na protibritském postoji. Kromě vnitřních záležitostí mu především vadilo, že Spojené království dostatečně nehájí gibraltarské zájmy před Španělskem. Napjaté vztahy mezi Gibraltarem a Londýnem Bossano záměrně neklidnil a využíval příležitostí, aby své postoje ospravedlnil před svými voliči. U příležitosti návštěvy britské královny zavedl novou měnu gibraltarskou liru a následně demonstrativně odcestoval z Gibraltaru, vedl jednání se španělskou stranou, která Londýn popuzovala a podobně. Bossano se snažil dostat Londýn do situace, kdy se musel otevřeně zastat Španělska, což mu nahrávalo na domácí politické scéně.⁹⁸

⁹⁷ Gibraltar Parliament Election [online]. 8 December 2011. [cit. 2013-5-8]. Dostupné na http://www.gibraltar.gov.gi/images/stories/PDF/pressoffice/elections_2011/Elections_2011_The_Poll_And_Result.pdf.

⁹⁸ KOŠTÁL, Vratislav. *Gibraltar: Podivný spor o Herkulovy sloupy*, 75-79 s.

Bossanova politika protibritského postoje mu přinesla úspěch ve volbách v roce 1992, kde zvítězil díky 75,3% hlasům a také během výzkumu veřejného mínění ve stejném roce, kde se 52% obyvatel vyslovilo pro nezávislost země.⁹⁹ Následovaly další akce, které nesly protibritský nádech nebo naopak podporovaly národního ducha Gibraltáranů: rozvoj muzea, vydávání knih, které popisují historii území jako jedinečného národa, budování pomníků připomínající význam Gibraltar (Gibraltar je označován za „kolébku historie“), založení Gibraltar Heritage Fund a další.¹⁰⁰

O názorech Joe Bossana na gibraltarskou identitu a celý proces uvědomování si vlastní jedinečnosti najdeme zmínky v mnoha jeho proslovech. Nejdetajnější vysvětlení svých názorů na toto téma vyjádřil na půdě Organizace spojených národů. Jeho projev *Zápas o sebeurčení* je z roku 1994. V něm stihl odpovědět na otázky typu koho považuje za Gibraltářana, kdy a jak se rodila gibraltarská identita či proč nemají Španělé nárok na gibraltarské území.

Podle Bossana jsou Gibraltárané potomci Britů, Portugalců, Španělů a Italů. Nábožensky se pak jedná o směsici katolíků, protestantů a židů. Uvádí, že na jižním cípu Evropy žije 30 000 obyvatel, ale vlastní gibraltarská populace činí 20 000 obyvatel.¹⁰¹ Toto sdělení svědčí o mnohém. Například ukazuje na to, že ne každý obyvatel Gibraltar je považován Gibraltářana, respektive při posuzování, kdo je Gibraltářan, hraje roli původ a vyznání daného člověka. Bossano nezmiňuje početnou menšinu muslimů a přistěhovalců z Afriky. K podobným závěrům dochází také Vratislav Košťál, který tvrdí, že mezi Gibraltářany se počítají přistěhovalci z jižní Evropy a jiných britských kolonií, kteří na Skále žijí po generace. Tato směsice obyvatel tvoří Gibraltářany. Přistěhovalci ze Španělska a z Afriky, kteří na Gibraltar často působí jako pomocné pracovní síly, do této

⁹⁹ Ibid., 81 s.

¹⁰⁰ Ibid., 83 s.

¹⁰¹ BOSSANO, Joe. *The Fight for Self-Determination* [online]. 1994. [cit. 2013-4-10].

Dostupné na <http://www.gibnet.com/library/jbun1.htm>.

„definice“ nespádají a nejsou považováni za členy národa. „Pravý Gibraltářan“ pochází z rodiny žijící po jihu Evropy několik generací a mluví jazykem yanitos.¹⁰²

Gibraltářané se chápou jako národ s unikátní kulturou, která se vytvořila směsicí lidí, kteří se na tomto území usadili. Britské vlivy přinesla místní vojenská posádka a politické záležitosti, španělské tendence sem přišly díky geografické blízkosti a italské podněty se objevily především s lidmi z Itálie, kteří se odstěhovali na Skálu.¹⁰³

Bossano vidí jako významný mezník pro uvědomění si vlastní identity obyvatel Gibraltaru druhou světovou válku. Po repatriaci obyvatel po skončení války přinesly problémy s bydlením požadavek na samosprávu území.¹⁰⁴ Další důležitý zlom vidí dlouholetý gibraltarský politik po dobu španělské blokády hranic s Gibraltarem, která „vytvořila Gibraltářanům pocit identity jako národa.“¹⁰⁵

Joe Bossano se staví proti španělským nárokům na Gibraltar, argumentuje mezinárodním právem, především rezolucemi Organizace spojených národů. Španělé tvrdí, že mají na Gibraltar nárok v rámci navrácení územní jednotnosti Španělska. Územní integrita státu je jedním z principů, na kterých funguje Organizace spojených národů. Bossano na druhou stranu vypichuje jiný princip OSN, a to právo na sebeurčení území, které jsou pod správou jiných států.¹⁰⁶

Staví se pro co největší sebeurčení Gibraltaru. Byl společně s GSLP oponentem bruselských jednání mezi Spojeným královstvím a Španělskem, která vedla až k návrhu sdílené suverenity nad Gibraltarem. Jednání za zády Gibraltářanů se mu nelíbilo, protože se neřešilo, jak dosáhne Gibraltar plné samosprávy, ale

¹⁰² KOŠŤÁL, Vratislav. *Gibraltar: Podivný spor o Herkulovy sloupy*, 86 s. Další příklady manipulace dějin ve prospěch gibraltarského národa uvádí Košťál na stranách 86-87.

¹⁰³ HASSAN, Joshua. *Intervention of the petitioner from the town of Gibraltar* [online]. 19 September 1963. [cit. 2013-5-11]. Dostupné na <http://www.gibnet.com/library/jhun01.htm>.

¹⁰⁴ BOSSANO, Joe. *The Fight for Self-Determination* [online]. 1994. [cit. 2013-4-10].

¹⁰⁵ Ibid., [cit. 10.4.2013].

¹⁰⁶ BOSSANO, Joe. *The Fight for Self-Determination* [online]. 1995. [cit. 2013-4-10]. Dostupné na <http://www.gibnet.com/library/jbun2.htm>.

místo toho bylo předmětem schůzek „řešení teritoriálního sporu, jako kdyby na Gibraltar nebyli lidské bytosti a žádné téma lidských práv.“¹⁰⁷

Bossano by uvítal, kdyby se Londýn jednoznačně postavil za Gibraltar a nejednal se Španělskem o budoucnosti tohoto území. Bossano v několika svých projevech zmínil nutnost vymazat Gibraltar ze seznamu nesamosprávných území, protože nový konstituční pořádek z roku 2006 změnil postavení Spojeného království ve vztahu s Gibraltarem ze správní moci na partnera.¹⁰⁸ Svůj cíl v oblasti sebeurčení Gibraltarů vyjádřil Bossano na půdě Organizace spojených národů: „Ti z vás, kteří byli kdysi sami obyvatelé kolonií, vědí, že lidé na Gibraltar nebudou mít nikdy klid, dokud našemu národu a jeho identitě nebude dáno mezinárodní uznání a legitimita. Kdyby tomu bylo jinak, nezasloužili bychom si být na pořadu jednání.“¹⁰⁹

Nová ústava z roku 2006 je z Bossanova pohledu podstatná ne kvůli jejímu znění, ale kvůli procesu referenda, kdy se každý Gibraltářan má právo vyjádřit, jak si představuje budoucnost své země. Referendum bylo projevem práva na sebeurčení.¹¹⁰ Bossano ho chápe jako naplnění rezolucí Organizace spojených národů, které mnohokrát opakují, že občané nesamosprávných území mají právo na sebeurčení. Navíc tím, že výsledky referenda respektuje i vláda v Londýně, přiznalo i Spojené království právo na sebeurčení tomuto malému národu, což mezi

¹⁰⁷ BOSSANO, Joe. *Joe Bossano at the United Nations* [online]. June 2001. [cit. 2013-4-10]. Dostupné na <http://www.gibnet.com/library/jbun0601.htm>.

¹⁰⁸ BOSSANO, Joe. *Gibraltar - 'completing our decolonization'* [online]. 7 October 2007. [cit. 2013-4-12]. Dostupné na <http://www.liberal.gi/press/opposition/2009/GSLPLiberalOpposition138-2009.pdf>.

¹⁰⁹ Ibid., [cit. 2013-4-12].

¹¹⁰ BOSSANO, Joe. *Statement by the GSLP/Liberal oposition* [online]. 7 September 2006. [cit. 2013-4-12]. Dostupné na <http://www.liberal.gi/press/opposition/2006/GSLP%20Liberal%20Opposition%20105-2006%207th%20September%202006%20-%20National%20Day%20Message%20-%20The%20Hon%20Joe%20Bossano%20Leader%20of%20the%20Opposition.pdf>.

britskými zámořskými teritorii není běžné.¹¹¹ Uznání práva na sebeurčení vyjádřené Ústavou z roku 2006 představuje pro Bossana poslední krok před nezávislým státem. Větší volnost už Londýn Gibraltar poskytnout nemůže. Jediné, co je ještě potřeba změnit, je vymazat Gibraltar ze seznamu nesamosprávných území, které vytváří OSN. Bývalý předseda vlády argumentuje tím, že po takové změně konstitučního pořádku se přeci musí změnit i mezinárodní postavení Gibraltar.¹¹²

Současný předseda strany Fabian Picardo pokračuje v politické snaze o co největší právo na sebeurčení pro Gibraltáňany. Například jeho projev k Národnímu dni v roce 2012 byl plný slov o právu rozhodnout si o vlastní budoucnosti, o tom, že Gibraltar nikdy nebude španělský a o povzbuzování národní hrdosti Gibraltáňanů. Picardo prezentoval svůj projev vyvoláváním hesel a mnohokrát opakovaných frází, na které obyvatelé odpovídali jásotem a potleskem. Atmosféra sešlosti nenechala nikoho na pochybách, že ještě v roce 2012 je otázka národní hrdosti pro Gibraltáňany velice emotivní.¹¹³

Picardo pronesl jako každý předchozí předseda vlády svůj projev na půdě Organizace spojených národů. Pronáší ho v době, kdy Španělé mají zájem o obnovení bilaterálních jednání s Londýnem. Picardo to ve své řeči odmítá. Připouští bilaterální jednání o budoucnost Gibraltar, ale ve složení Gibraltar – Spojené

¹¹¹ BOSSANO, Joe. *Statement by the GSLP/Liberal opposition 78/2006* [online]. 20 June 2006. [cit. 2013-4-12]. Dostupné na <http://www.liberal.gi/press/opposition/2006/GSLP%20Liberal%20Opposition%20078-2006%2020th%20June%202006%20-%20UK%20should%20say%20referendum%20will%20be%20an%20act%20of%20self-determination%20says%20Opposition.pdf>.

¹¹² BOSSANO, Joe. *Statement by the GSLP/Liberal opposition 77/2006* [online]. 15 June 2006. [cit. 2013-4-12]. Dostupné na <http://www.liberal.gi/press/opposition/2006/GSLP%20Liberal%20Opposition%20076-2006%2015th%20June%202006%20-%20Hoon%20should%20tell%20Spain%20referendum%20will%20be%20an%20act%20of%20self-determination%20says%20Opposition.pdf>.

¹¹³ PICARDO, Fabian. *Gibraltar National Day* [online]. 19.9.2012. [cit. 2013-4-11]. Dostupné na <http://www.youtube.com/watch?v=MKjBpkVm6aQ>.

království, rozhodně ne se Španělskem. Jediné, jak může nyní Organizace spojených národů Gibraltaru pomoci, je vyškrtnout ho ze seznamu nesamosprávných území, protože tomu již situace na Gibraltaru neodpovídá. Gibraltaráné svobodně přijali Ústavu z roku 2006, která je pro ně výrazem práva na sebeurčení. „Měli byste nám říct, co současné ústavě chybí v charakteristikách maximálně možné úrovně samosprávy mimo nezávislosti, abychom mohli o této záležitosti jednat přímo se Spojeným královstvím.“¹¹⁴ Picardo tím dává najevo, že si uvědomuje, že dalším krokem vpřed v případě správy Gibraltaru může být už jen nezávislost Gibraltaru, úplné osamostatnění od Londýna. On sám nevidí nic, co by bylo potřeba na stávající gibraltarské ústavě měnit. Jde mu hlavně o to, aby Gibraltar byl vymazaný se seznamu nesamosprávných území, aby již Španělé nemohli dále argumentovat, že proces dekolonizace Gibraltaru nebyl dokončen.

Koalice Gibraltarské socialistické dělnické strany a Gibraltarské liberální strany je ochotná bavit se Španělskem během trojstranných jednání o Gibraltar, ale nebude dle svého volebního programu se Španělskem jednat, ale je ochotna přistoupit k dialogu. Vztah se Spojeným královstvím představuje pro vládnoucí koalici „stěžejní význam.“ Londýn je jistotou zahraniční a obranné politiky, proto koalice stojí o zachování stávajících vazeb s Velkou Británií.¹¹⁵

3.2.1.1.2 Liberálové

Gibraltarská liberální strana byla založena, jak napovídá její název, jako strana s liberálním programem. Tím, že od roku 2003 tvoří koalici se socialistickou stranou, pozměnila svůj program více vlevo. Předseda strany, Joseph Garcia, není plně spokojený se státním uspořádáním Gibraltar, jak je v současné době nastaveno. Stejně jako jeho koaličnímu partnerovi vadí, že Gibraltar je stále na

¹¹⁴ PICARDO, Fabian. *Chief minister's address to the United Nations* [online]. 19.9.2012. [cit. 2013-4-11]. Dostupné na <http://www.gslp.gi/?p=699>.

¹¹⁵ GSLP Liberal Manifesto 2011 [online]. 15 s. [cit. 2013-4-14]. Dostupné na <http://www.liberal.gi/documents/2011.pdf>.

seznamu nesamosprávných území OSN. Garcia je s touto situací nespokojen, protože „(Gibraltar) je proto stále mezinárodní právem považován za kolonii.“¹¹⁶

Hlavního nepřítele vidí stejně jako ostatní politické strany ve Španělsku a jeho rétorika v tomto směru není jiná než u ostatních gibraltarských politických představitelů. Odvolává se na to, že Španělé nerespektují právo Gibraltáranů, aby si sami rozhodli o své budoucnosti. Místo toho společně se Spojeným královstvím dělají dohody za zády obyvatel Gibraltaru. Zmiňuje několik případů: Lisabonská dohoda z roku 1980, Bruselská dohoda z roku 1984, návrh na vyhlášení sdílené suverenity v roce 2002. U žádných z těchto jednání nebyli zástupci Gibraltaru přítomni. Navíc španělský nárok na Gibraltar je stále podle Garcii živý. Dokazuje to na problémech na vzájemných hranicích, incidenty na moři i blokováním gibraltarské účasti na sportovních akcích.¹¹⁷ Vzhledem k tomu, že Liberálové jsou již několik let členové koalice s Gibraltarskou socialistickou dělnickou stranou, nemají takový prostor k vystoupení například na půdě Organizace spojených národů, protože tam jejich místo zastupuje předseda GSLP, ať už jako hlavní postava opozice nebo vlády. Můžeme se domnívat, že názory prezentované především Fabianem Picardem či předchozím předsedou Bossanem z posledních let v jeho funkci neodporují názorům Gibraltarské liberální strany.

3.2.1.1.3 Gibraltarští sociální demokraté (GSD)

Gibraltarští sociální demokraté vládli na Gibraltaru v letech 1996 až 2011. V té době působil jako jejich předseda Peter Caruana. Od roku 2011 zastává pozici předsedy strany Daniel Feetham. Jak se sociální demokraté staví k otázce národní identity a ústavního uspořádání Gibraltaru? Vidí ve španělském sousedovi také nepřítele číslo jedna stejně jako aktuálně vládnoucí koalice?

Peter Caruana byl velmi aktivní na půdě OSN. Během svého působení v čele gibraltarské vlády přednesl několik projevů bojujících za uznání gibraltarského

¹¹⁶ Liberal Party of Gibraltar, Press Release 1310 [online]. 10 September 2012. [cit. 2013-4-11]. Dostupné na <http://www.liberal.gi/press/liberal/2012/1310.pdf>.

¹¹⁷ Liberal Party of Gibraltar, Press Release 1292 [online]. 10 September 2010. [cit. 2013-4-12]. Dostupné na <http://www.liberal.gi/press/liberal/2010/PressRelease1292.pdf>.

práva na sebeurčení. Pro začátek můžu předeslat, že Caruana, stejně jako jeho političtí kolegové z jiných stran, odmítá, aby o Gibraltaru jednali Španělé s Brity na bilaterálních jednání, a to především kvůli tomu, že by to porušilo britský slib, že se takových rozhovorů zřeknou, a dále protože Gibraltáňané by takové rozhovory chápali jako porušení jejich práva na sebeurčení, které mají garantované Ústavou z roku 2006.¹¹⁸ Ústavní pořádek z roku 2006 považuje za dostatečný a označují ho jako výhru pro Gibraltar.¹¹⁹ Tento postoj je zajisté ovlivněn i tím, že ústavu za gibraltarskou stranu dojednávala právě vláda Petera Caruany, takže kdyby přiznali, že nacházejí na ústavě některé nedostatky, podkopávali by si v ten moment svoje postavení na domácí politické scéně.

Caruanova představa o vytvoření gibraltarského národa je následující: „Od roku 1704 se na Gibraltar usadili pozoruhodní a hrdí lidé. Lidé s kořeny v Británii, ve Španělsku, v Janově, na Sicílii, Maltě a z celého Středomoří a Indie. To jsou dnešní Gibraltáňané. Jedinečný národ, bohatý v kulturním původu a rozmanitosti.“¹²⁰

Ve spojitosti se Španěly nepoživá tak ostrá slova jako socialistická strana. Snaží se vyzdvihovat nutnost vzájemných přátelských a spojeneckých vztahů, nicméně trvá na tom, že Gibraltáňané mají svá práva, nároky a názory, které jsou trvalé a které musí španělská strana akceptovat.¹²¹ „Gibraltarský politický vývoj nemůže stát jako králík chycený v reflektorech španělského územního nároku. Neakceptujeme, jak tvrdí Španělé, že nám otevřené možnosti jsou buď zůstat

¹¹⁸ CARUANA, Peter. *Opening of Parliament speech from Peter Caruana* [online]. 2012 [cit. 2013-4-12]. Dostupné na <http://www.gsdlive.gi/opening-of-parliament-speech-from-peter-caruana>.

¹¹⁹ GSD Manifesto 2007 [online]. 7 s. [cit. 2013-4-14] Dostupné na <http://www.gsd.gi/manifestos/manifesto-2007.php>.

¹²⁰ CARUANA, Peter. *Speech to the European Atlantic Group* [online]. 24 November 2007. [cit. 2013-4-12]. Dostupné na <http://www.gibnet.com/press/speech20.htm>.

¹²¹ Ibid, [cit. 2013-4-12].

kolonií Spojeného království, nebo se stát součástí Španělska.“¹²² Jako jediná strana sociální demokraté obhajují trojstranné rozhovory o budoucnosti Gibraltarů za účasti zástupců Španělska.¹²³

Od vlády Velké Británie čeká, že bude Gibraltar chránit před španělskými nároky a zároveň obhajovat práva Gibraltářanů.¹²⁴ Jeho cílem není odtržení od Británie, naopak chce být její součástí, ale s moderním konstitučním vztahem jako je tomu například u Jersey či ostrova Man. Vyjadřuje se pro co největší gibraltarskou samosprávu, ale otázku obrany a zahraniční politiky přenechává Londýnu.¹²⁵ Je příznivcem institut referend, které chápe jako pojistku pro to, aby mohla být vyslyšena práva Gibraltářanů.¹²⁶ Referendum konané v roce 2006 chápe stejně jako Joe Bossano jako faktické splnění práva na sebeurčení. Gibraltářané se sami svobodně rozhodli, jakou budoucnost si zvolí. Stejně jako ostatní politici vidí současnou ústavu jako největší možnou míru samosprávy, kterou jim Spojené království může nabídnout. Větší samospráva než je stávající stav by byla už nezávislost. Tento model vztahů s Londýnem považuje za optimální pro tak malé území jako je Gibraltar, i když si uvědomuje, že z pohledu Organizace spojených národů jde o proces dekolonizace neobvyklý především proto, že nevede k úplné samostatnosti. Caruana však upozorňuje, že toto je volba samostatných Gibraltářanů, tedy je třeba respektovat jejich rozhodnutí, že v jejich případě vede dekolonizace ne k nezávislosti, ale k modernímu ústavnímu vztahu se Spojeným královstvím.¹²⁷

¹²² *Political Development*. Government of Gibraltar. Information Services. [online]. [cit. 2013-5-8]. Dostupné na <http://www.gibraltar.gov.gi/political-development>.

¹²³ GSD Manifesto 2011 [online]. 10 s. [cit. 2013-4-13] Dostupné na <http://www.gsd.gi/manifestos.php>.

¹²⁴ CARUANA, Peter. *Speech to the European Atlantic Group* [online]. 24 November 2007. [cit. 2013-4-13].

¹²⁵ *Ibid.*, [cit. 2013-4-13].

¹²⁶ CARUANA, Peter. *The Fight for Self-Determination* [online]. 1998, [cit. 2013-4-13].

¹²⁷ CARUANA, Peter. *Speech to the UN* [online]. October 2008. [cit. 2013-4-13]. Dostupné na <http://www.the-rock-of-gibraltar.com/Gibraltar-News/1523/Gibraltar-News>.

Vymazání Gibraltaru ze seznamu nesamosprávných území okomentoval Caruana takto: „Kritéria OSN na vymazání území nám nedovolují mít obě věci, které chceme, jmenovitě maximum samosprávy a britské suverenity s těsným ústavním spojením s Británií. Poněvadž nejsme ochotni se vzdát ani jedné této věci, znamená to, že to, co musíme udělat, je zavrhnout kritéria OSN vztahující se k vymazání státu ze seznamu jako anachronická, a požadovat, aby byla změněna tak, aby nám bylo umožněno se vymazat ze seznamu a zachovat si obě záležitosti, které chceme s které jsou také oprávněné.“¹²⁸

3.2.1.1.4 Progresivní demokratická strana

Progresivní demokratickou stranu lze považovat za nováčka na gibraltarské politické scéně. Vznikla v roce 2006 a prozatím se neprosadila do místního parlamentu. Profiluje se jako strana, která je jako jediná schopna zaručit změnu a opoziční alternativu. Nick Cruz, současný předseda PDP, vyjádřil názory strany na postavení Gibraltáranů ve vztahu ke Spojenému království například u příležitosti oslav Národního dne. Národní den chápe jako ostatní tamější politické strany jako oslavu gibraltarského národa. „Některé strany a lidé mají pocit, že jsme dosáhli konce cesty v politickém vývoji, ale my rozhodně ne a usilujeme o víc.“¹²⁹ Co má Nick Cruz na mysli, když říká, že jeho strana usiluje o další pokrok v oblasti politického vývoje? Progresivní demokratická strana je zastáncem dalšího upravení vztahů mezi Gibraltarem a Spojeným královstvím. „Aspirujeme na to, aby byl Gibraltar volně sdružený se Spojeným královstvím, se kterým jsme úzce spjatí. To předpokládá cestu skrz uznání našeho práva na nezávislost tak jasně, jako se nezávislá země, která je suverénní, může svobodně sdružit s jiným.“¹³⁰

Progresivní demokratická strana chápe otázku dalšího vývoje vztahů se Spojeným královstvím jako svoji prioritu. Vytvořila dokument nazvaný *Our*

¹²⁸ CARUANA, Peter. *Opening of Parliament speech from Peter Caruana* [online]. 2012. [cit. 2013-4-12].

¹²⁹ CRUZ, Nick. *National Day Statement by the PDP Leader* [online]. 10 September 2012. [cit. 2013-4-13]. Dostupné na <http://www.pdp.gi/2012/09/national-day-statement-by-the-pdp-leader/>.

¹³⁰ Ibid., [cit. 2013-4-13].

Constitutional Future, kde upřesňuje svoje představy. Konstituční pořádek z roku 2006 je pro PDP především odrazovým můstkem k dalším reformám. Pro progresivní demokraty jsou stěžejní tři aspekty: samospráva, demokracie a dekolonizace. Co se týče demokracie, PDP navrhuje zvýšit počet gibraltarských poslanců či upravit volební systém. Ohledně samosprávy žádají vlastního zástupce v londýnském parlamentu a obecně odstranění pozůstatků koloniálního vztahu mezi Spojeným královstvím a Gibraltarem. Dále jsou pro největší možnou autonomii, nejlépe po vzoru například Kanady. Tedy vystupovat jako nezávislý stát zastřešený královnou Spojeného království a odsouhlasit dopředu takovou změnu v referendu. Volné spojení s Velkou Británií by také mohlo vést k vymazání Gibraltaru ze seznamu nesamosprávných území OSN.¹³¹ Zmiňované referendum je pro PDP nutno vyhlásit pokaždé, kdy se nějaké dohoda dotkne statusu Gibraltaru.¹³²

Strana si uvědomuje, že Španělsko je blízký soused, kterého nejde přehlédnout, a je třeba s ním mít přátelské vztahy. Zároveň neodmítá trilaterální jednání se Španělskem o budoucnosti Gibraltaru.¹³³

3.2.1.2 Zaniklé politické strany

Vzhledem k tomu, že sledujeme situaci na Gibraltaru od druhé světové války, je zapotřebí věnovat pozornost i politickým stranám, které již nefungují. Například Sdružení pro zlepšení občanských práv (Association for the Advancement of Civil Rights, zkratka AACR). Tuto politickou stranu nemůžu opomenout, jelikož vyvíjela politickou činnost 50 let a její předseda Joshua Hassan působil jako předseda vlády 20 let. Jak připomíná Elizabeth Nash z elektronické verze listu *The Independent*, za vlády Joshuy Hassana nastartovali Gibraltárané změnu vnímání sebe sama z „věrných služebníků britské posádky“ na skupinu, u

¹³¹ The Constitutional Future of Gibraltar [online]. 24 June 2008. [cit. 2013-4-13]. Dostupné na <http://www.pdp.gi/wp-content/uploads/2010/08/PR-CONSTITUTIONAL-FUTURE-24-June-2008.pdf>.

¹³² Election 2007 Manifesto [online]. [cit. 2013-4-14]. Dostupné na <http://www.pdp.gi/wp-content/uploads/2010/07/PDP-2007-Election-Manifesto.pdf>.

¹³³ Strong on Sovereignty [online]. [cit. 2013-4-13]. Dostupné na <http://www.pdp.gi/strong-on-sovereignty/>.

keré „se vyvinul hrdý pocit identity a touha po emancipaci, která stále způsobuje bolesti hlavy ve Whitehallu a Madridu.“ Novinářka dále připomíná, že se jedná o člověka, který jako první gibraltarský představitel hájil myšlenku, že o budoucnosti Gibraltarů si mají rozhodnout jeho občané, nikdo jiný.¹³⁴

Jaký byl Hassanův postoj k pozici Gibraltarů v rámci Spojeného království? Jako shrnující heslo můžeme použít jeho následující výrok: „S Británií, ale ne pod Británií. Právo naší zemi.“¹³⁵ Jeho hlavním zájmem bylo zůstat v britské sféře vlivu a takovou politiku také prosazoval. Důkazem toho jsou jeho aktivity na půdě Organizace spojených národů. Popularitu svých názorů o voličů si otestoval v roce 1967 při referendu, ve kterém obyvatelé Gibraltarů více než přesvědčivě odhlasovali, že chtějí zůstat ve svazku s Londýnem. Peter Caruana, tehdejší předseda vlády, se v roce 1997, kdy Joshua Hassan zemřel, vyjádřil ve smyslu, že Hassan udělal pro vytvoření gibraltarské identity nejvíc ze všech.¹³⁶ Ve vztahu ke Španělsku se snažil zachovávat realistický postoj. Španělsko vnímal jako souseda a s tímto faktem se Gibraltárané musí naučit žít, tvrdil. „Pochybuji, že Gibraltar bude životaschopný jako nezávislý stát proti vůli 40 milionům Španělů. Naše budoucnost je spojena s Británií a Španělskem. Britské pouto je životně důležité. Vztah se Španělskem je žádoucí: realita geografie je nevyhnutelná.“¹³⁷ Hassan tím jasně říká, že Gibraltar nebude nezávislý, dokud s tím nebude souhlasit Španělsko. Do té doby je Velká Británie garantem existence Gibraltarů.

Hassan přiblížil problém gibraltarské otázky následně: „...jsme etablované společenství lidí, kteří pocházejí z mnoha částí Evropy, ale kteří mají národní identitu – nejsme ani Britové, ani Andalusané, nýbrž Gibraltárané... jsme obětí své

¹³⁴ NASH, Elizabeth. *Obituary: Sir Joshua Hassan* [online]. 2 July 1997. [cit. 2013-4-8]. Dostupné na <http://www.independent.co.uk/news/people/obituary-sir-joshua-hassan-1248542.html>.

¹³⁵ Ibid., [cit. 2013-4-8].

¹³⁶ *Sir Joshua Hassan, 81, Fiercely Pro-British Gibraltar Leader* [online]. 3 July 1997. [cit. 2013-4-8]. Dostupné na <http://www.nytimes.com/1997/07/03/world/sir-joshua-hassan-81-fiercely-pro-british-gibraltar-leader.html>.

¹³⁷ NASH, Elizabeth. *Obituary: Sir Joshua Hassan* [online]. 2 July 1997. [cit. 2013-4-8].

polohy, nikoli historie..., až bude existovat evropská politická unie a hranice ztratí svůj současný význam, již nebude více našeho problému...“¹³⁸

Joshua Hassan vystoupil na půdě Organizace spojených národů v roce 1963 ve funkci nejvyššího představitele Gibraltarské exekutivní a legislativní rady. Projev pronesl před Výborem 24 Organizace spojených národů s velkým důrazem na to, že reprezentuje celý gibraltarský národ. To dokládá tím, že je zároveň zvoleným starostou Gibraltaru a také že jeho partnerem v delegaci je jeho oponent Peter Isola. Na Isolově případě demonstroval jednotnost názoru Gibraltářanů, protože v „domácích“ otázkách Gibraltaru je Isola jeho názorovým sokem, zatímco v otázce mezinárodního postavení Gibraltaru se shodnou, protože tak uvažují všichni Gibraltářané. Také nezapomněl zdůraznit, že jak Hassanova rodina, tak předci Petera Isola žijí na Gibraltaru přes 200 let. Odkazy na gibraltarskou identitu utvářenou již více než 200 let se v textu objevují několikrát. Z hlediska posílení identity komunity jsou tyto argumenty používány ve smyslu, že když se nějaká kultura vyvíjí ta dlouho samostatně, musí být jistě odlišná od ostatních kultur.

Hlavním tématem Hassanova proslovu byly španělské nároky na Gibraltar, přesněji řečeno vyvrácení španělských argumentů. Španělští političtí zástupci namítají, že Gibraltar by se v rámci dekolonizace měl zbavit britské nadvlády. Hassan oponuje tvrzením, že Španělům nejde o větší práva pro Gibraltářany, ale (pohledem Gibraltaru, resp. Joshuy Hassana) o „po staletí trvající posedlost překrucovat historický fakt.“¹³⁹ Hassan nevidí stávající vztah mezi Londýnem a Gibraltarem jako klasický koloniální model, protože gibraltarský národ se necítí být Brity vykořisťován, využíván či podobně. Naopak zmiňuje, jak je spojení s Brity pro Gibraltar výhodné a jak posouvá dané území dopředu.

Hassan přednáší proslov v roce 1963, tedy v době, kdy gibraltarská autonomie nebyla tak pokročilá jako ji vnímáme v současné době. Politik ve své řeči několikrát zdůraznil, že Gibraltářané se chtějí o své budoucnosti, o svém

¹³⁸ KOŠŤÁL, Vratislav. *Gibraltar: Podivný spor o Herkulovy sloupy*, 6 s.

¹³⁹ HASSAN, Joshua. *Intervention of the petitioner from the town of Gibraltar* [online]. 19 September 1963. [cit. 2013-4-9].

způsobu života rozhodovat sami. Hassan cituje dokument Organizace spojených národů, který řeší otázku plné samosprávy území. Toho lze dosáhnout vznikem za prvé nezávislého státu, za druhé volným sdružením s nezávislým státem nebo za třetí integrací s nezávislým státem. Jak se k těmto třem možnostem staví Hassan? První vylučuje s následujícím odůvodněním: „Kdybychom nebyli upřímní, mohli bychom tady tvrdit, že chceme úplnou nezávislost upravenou smlouvou s Británií o obraně a zahraničních věcech. Nicméně, Gibraltar není a nikdy nemůže být plně nezávislý, soběstačný národ, spoléhající se na své vlastní zdroje pro svou ekonomiku, svou obranu a vedení svých vztahů s jinými státy. Proto se nikdy nemůže vyvinout v suverénní nezávislý stát. To je, z pohledu lidí na Gibraltar, nešťastné, ale nemůžeme udělat nic, abychom Gibraltar zvětšili.“¹⁴⁰ Výše uvedený výrok odpovídá hypotéze této diplomové práce, protože dokazuje, že Gibraltáňané by možná stáli o úplnou nezávislost, ale plně si uvědomují, že karty jsou z hlediska geografie rozdány jasně. Třetí variantu integrace s nezávislým státem (tj. Spojeným královstvím) si Hassan nedokáže představit jednak z důvodu geografického, jednak kvůli velmi rozdílným životním podmínkám v Londýně a na Gibraltar. Navíc pokud bychom si představili, že se Gibraltar stane součástí Spojeného království, „Gibraltar by byl v britském parlamentu zastoupen jedním členem – jedním z 600 členů. Gibraltar by nebyl integrován, byl by pohlcen.“¹⁴¹

Z původních třech možností se jeví jako reálná jediná: volné sdružení s nezávislým státem, o což Gibraltar usiluje. Otázka, jaký nezávislý stát by měl být tím, se kterým by byl Gibraltar volně a dobrovolně spojen, je spíše formální, samozřejmě odkazuje na Spojené království. Hassan se odvolává na „dech liberalismu“, který ovlivňuje dění v koloniích, a ve spojitosti s klesajícím významem Gibraltar jako vojenské základny přispívá ke změně atmosféry i zde.¹⁴²

Na Gibraltar působily také Strany pro integraci s Británií, Gibraltarské demokratické hnutí a Demokratická strana britského Gibraltar (Integration with

¹⁴⁰ Ibid., [cit. 2013-4-9].

¹⁴¹ Ibid., [cit. 2013-4-9].

¹⁴² Ibid., [cit. 2013-4-9].

Britain Party, Gibraltar Democratic Movement, Democratic Party for British Gibraltar). Všechny působily relativně krátce a vzhledem k tomu, že se nakonec přetvořily do Gibraltarské socialistické dělnické strany a spojuje je osoba Joe Bossana, věnovala jsem se názorům těchto stran již v předchozí kapitole.

3.2.2 Jaké zájmové skupiny se vyjadřují k národní identitě Gibraltařanů?

Na Gibraltarů působí skupina Hlas Gibraltarů,¹⁴³ která se profiluje jako sdružení či nátlaková skupina brojící proti španělským nárokům na Gibraltar.¹⁴⁴ Hlas Gibraltarů tvrdí, že španělský král podepsal v roce 1713 smlouvu, ve které akceptoval, že jeho jižní soused patří Spojenému království, a tak jsou všechny nároky Španělů bezpředmětné. Vyzdvihuje skutečnost, že Gibraltar není britskou kolonií a že se i britský tisk přestal zmiňovat o Gibraltarů jako o kolonii. Gibraltar je brán jako samosprávné území, jen Španělsko blokuje jeho vymazání ze seznamu nesamosprávných území Organizace spojených národů.¹⁴⁵ Hlas Gibraltarů stráží gibraltarskou národní identitu a podporuje ji při oslavách národních dnů a podporou národních symbolů jako je například vyvěšování národní vlajky Gibraltarů.¹⁴⁶ Hlas Gibraltarů vyzývá: „Národní den je vyjádření, že jsme národ a Gibraltar je náš domov a naše budoucnost. Vyvěste vlajky a oblečte se do našich národních barev a užijte si to, jak jen Gibraltařané umí.“¹⁴⁷

¹⁴³ The Voice of Gibraltar Group.

¹⁴⁴ The Voice of Gibraltar Group. Press Release. Political development [online]. 11.1.2012. [cit. 2013-4-3] Dostupné na http://www.gibnews.net/cgi-bin/gn_view.pl/?VOGG120111_1.xml.

¹⁴⁵ The Voice of Gibraltar Group. Press Release. Right Royal Visit [online]. 14.5.2012. [cit. 2013-4-3] Dostupné na http://www.gibnews.net/cgi-bin/gn_view.pl/?VOGG120514_1.xml.

¹⁴⁶ The Voice of Gibraltar Group. Press Release. Let's Fly the Flag ! [online]. 21.5.2012. [cit. 2013-4-3] Dostupné na http://www.gibnews.net/cgi-bin/gn_view.pl/?VOGG120521_1.xml.

¹⁴⁷ The Voice of Gibraltar Group. Press Release. National Day next week [online]. 5.9.2012. [cit. 2013-4-3] Dostupné na http://www.gibnews.net/cgi-bin/gn_view.pl/?VOGG120905_1.xml.

Tato skupina je aktivní při pořádání národního dne a velkou činnost vyvíjela především za vlády Tonyho Blaira, kdy nesouhlasila s jeho politikou vedenou vůči Gibraltar. Tony Blair vedl jednání se svým španělským protějškem José Máriou Aznarem o možné společné vládě Londýna a Madridu nad jižním cípem Evropy. Gibraltáňané navrhovaný systém správy své země odmítli v referendu konaném v roce 2002.¹⁴⁸ V referendu o novém konstitučním rámci z roku 2006 podporovalo toto sdružení přijetí daného dokumentu, protože přináší změny, o které Hlas Gibraltar dlouhodobě usiluje.¹⁴⁹ Jejich cílem je rozsáhlá autonomie Gibraltar pod ochranou Spojeného království. Tento názor se nemění ani v dobách, kdy jeho zástupci nesouhlasili s britským přístupem ke Skále. Dle vyjádření skupiny i nadále převládá pocit, že hlas Gibraltáňanů není v Londýně dostatečně reflektován. Skupina Hlas Gibraltar působí i v současnosti. Stále se zabývá problémy, které vyplývají ze sousedství se Španělskem. Aktuálně problémy gibraltarských lodí v tamějších vodách.¹⁵⁰

Další ze zájmových skupin je skupina Právo na sebeurčení pro Gibraltar.¹⁵¹ Na rozdíl od předešlého uskupení nesouhlasila skupina Právo na sebeurčení pro Gibraltar s novou Ústavou z roku 2006. V referendu volila NE. Důvod? „Pouze by se podpořilo přetrvávání koloniálního vztah s Velkou Británií, který máme od roku 1830.“¹⁵² Ústavu z roku 2006 nepovažuje za dokument, který by zbavil Gibraltar nálepky kolonie. Jak již název skupiny založené v roce 1992 napovídá, jejich cílem je „dosažení dekolonizace prostřednictvím aktu sebeurčení,“ a to se jim stále

¹⁴⁸ The Voice of Gibraltar Group. VOGG open letter to Tony Blair [online]. [cit. 2013-4-3]. Dostupné na <http://www.llanito.net/vogopenletter.htm>.

¹⁴⁹ The Voice of Gibraltar Group thanks everyone [online]. 4 December 2006. [cit. 2013-4-3]. Dostupné na <http://vox.gi/politics/1563-voice-of-gibraltar-group-thanks-everyone.html>.

¹⁵⁰ VOGG writes to foreign secretary [online]. 22 Mar 2013. [cit. 2013-4-3]. Dostupné na <http://www.gibraltar.primemover.gi/news/vogg-writes-to-foreign-secretary/>.

¹⁵¹ The Self-Determination For Gibraltar Group.

¹⁵² The Self-Determination For Gibraltar Group [online]. 14 July 2006. [cit. 2013-4-3]. Dostupné na http://vox.gi/Interviews/548-Self-Determination_For_Gibraltar_Group.html.

nepovedlo.¹⁵³ O rok později vydala skupina deklaraci, ve které upřesňuje své cíle a názory. Gibraltáňané jako národ podle této deklarace spojují dějiny a jejich vývoj, od založení města Gibraltar přes britskou nadvládu a příliv nových imigrantů. Gibraltáňané mají mít právo rozhodnout, jaký politický status země v budoucnu zavede, a to bez ohledu na názory Španělska či Spojeného království. Výše řečeným se myslí i možnost, kdyby Gibraltáňané vyhlásili úplnou nezávislost.¹⁵⁴

Skupina Právo na sebeurčení pro Gibraltar se ztotožňuje s Deklarací jednoty z roku 2001, kterou podepsali všichni volení zástupci v Zákonodárném shromáždění – tedy jak představitelé vládních stran tak koalice. Po podpisu deklarace následovala ještě týž den na Gibraltar demonstrace, které se účastnilo na 12 000 Gibraltáňanů, a kterou organizovala právě výše zmíněná skupina. Atmosféru na jihu Evropy rozvířilo s přerušením gibraltarské účasti na projektu Jednotného evropského nebe. Demonstrace se stala prostorem nejenom k vyjádření nesouhlasu s touto situací, ale obecně působila jako místo pro vyjádření odhodlání bránit suverenitu Gibraltar.¹⁵⁵

Co bylo obsahem Deklarace jednoty? Gibraltáňané v ní zopakovali, že se nikdy nevzdají svého práva na sebeurčení, tedy práva na svoji budoucnost. Zároveň připomínají, že nesouhlasí s přerušením gibraltarské účasti na projektu Jednotného evropského nebe. Deklarují, že chtějí korektní sousedské vztahy se Španělskem a posledním bodem Deklarace „prohlašují, že Gibraltar patří lidem Gibraltar a nemůže si ho nárokovat Španělsko ani Británie ho nemůže vydat někomu jinému.“¹⁵⁶

Skupina Právo na sebeurčení pro Gibraltar pořádá každoročně oslavy Národního dne, který připadá na 10. září a slaví se již od roku 1992. V oslavách je

¹⁵³ Ibid., [cit. 2013-4-3].

¹⁵⁴ Ibid., [cit. 2013-4-3].

¹⁵⁵ Gibraltar today [online]. 5.10.2001. [cit. 2013-4-3]. Dostupné na <http://www.panorama.gi/archive/011001/updates.htm>.

¹⁵⁶ Ibid., [cit. 2013-4-3].

aktuálně podporuje vládnoucí koalice GSLP a Liberálů. Oslavy se nyní pořádají na Casemate Square, jednom z největších náměstí na Gibraltar.

Místo konání akce se stalo předmětem sporu a politického boje, na kterém můžeme demonstrovat rozdílný přístup politických stran k národnímu sentimentu. Před několika lety se oslavy pořádaly na menším místě (Piazza), což se stalo předmětem nevole části obyvatel i politického spektra. Téma pořádání těchto oslav se dostalo i do předvolebního boje ve volbách v roce 2012. Fabino Picardo, tehdejší vůdce opozice a dnešní premiér Gibraltar za koalici GSLP a Liberálů, slíbil přesunutí oslav na Casemate Square v případě vítězství jeho strany.¹⁵⁷ Ve svém projevu apeloval na to, že nechce připustit, aby se z oslav Národního dne stala „obyčejná“ městská slavnost, protože tyto oslavy mají podle Picarda především významný politický smysl. „Všichni víme, že musíme být jednotní jako národ, máme-li porazit ty, kterým by se zamlouvalo zmizení Gibraltar jako samostatného národa a kteří se snaží potlačit náš další pokrok v procesu dekolonizace a prosazování našich práv.“¹⁵⁸ Jeho oponent, Peter Caruana z GSD, oproti tomu vyzývá k „normálnímu průběhu oslav jako je tomu v jiných zemích.“¹⁵⁹ Caruana naráží na součást oslav, a to na politickou debatu, která se skládá z krátkých projevů různých politických osobností a které přiživuje vyzdvihování Gibraltáranů jako národa a vykresluje Španělsko jako nepřítele. Za vlády GSD mezi lety 2008 až 2011 měly oslavy společenskou podobu, nikoliv politickou. Poslední dosud konané oslavy z roku 2012 pořádané pod hlavičkou Skupiny Právo na sebeurčení pro Gibraltar a koalice GSLP a Liberálů se vrátily k duchu oslav před rokem 2008 včetně politické diskuze. Ta se v roce 2012 nesla ve znamení ujišťování Španělska, že Gibraltar jim nikdy patřit nebude. Mezi řečníky byli i členové obou britských sněmoven i zástupci ze Skotska či Severního Irsku. Angus MacNeil ze Skotské

¹⁵⁷ PICARDO, Fabian. *The Day of the Gibraltarians* [online]. 9 September .2001. [cit. 2013-4-4]. Dostupné na http://www.chronicle.gi/headlines_details.php?id=22675.

¹⁵⁸ Ibid., [cit. 2013-4-6].

¹⁵⁹ GSD declare boycott of SDGG rally and urge 'normal' national day [online]. 7 September 2012. [cit. 2013-4-4]. Dostupné na http://www.chronicle.gi/headlines_details.php?id=25942.

národní strany kupříkladu vyjádřil Gibraltářanům podporu: „Jako Skot opravdu rozumím Vašemu přání na sebeurčení. Fantastické.“¹⁶⁰ Lord Chidgey, Liberální demokrat a člen britského parlamentu, ujistil, že „suverenita Gibraltarů od jeho hranice k Europa Point¹⁶¹ a moře kolem jeho pobřeží zůstávají Gibraltářanům.“¹⁶²

Pokud se odpoutáme od půtek spojených s pořádáním oslav Národního dne, můžeme svou pozornost přesunout na to, proč Gibraltářané tento den vlastně slaví jako svůj Národní den a co pro ně znamená. Jedná se o připomínku výsledku referenda konaném na Gibraltarů v roce 1967, kdy obyvatelé Skály rozhodli o setrvání pod britskou nadvládou, ale s možností podílet se na správě svého území. Referendum v roce 1967 není klíčové jenom kvůli svému výsledku, ale významné je pro Gibraltářany i z toho pohledu, že se dle vyjádření Joe Bossana jednalo o výjimečnou událost: „To bylo poprvé v naší historii, kdy jsme měli možnost vyjádřit naše přání.“¹⁶³ Zároveň je celý svátek vyjádřením oslavy gibraltarského národa a jeho práva na sebeurčení.¹⁶⁴ Bossano nechce, aby se z oslav Národního dne stal den zábavy a výletů, je nutné ho chápat jako neustálou připomínku „skupinové identity jako samostatného národa s právem na svůj domov a na svou národnost – odlišnou od Španělska. Gibraltar by měl zůstat spojený se Spojeným královstvím po tak dlouho, jak bude chtít, s vazbami, které Spojené království není schopno samo jednostranně ukončit.“¹⁶⁵

Součástí oslav je i čtení Deklarace gibraltarského Národního dne, která hlasem gibraltarského národa vyjadřuje respekt k předchozím generacím, bez

¹⁶⁰ REYES, Brian. *'Red, white and proud'* [online]. 11 September 2012. [cit. 2013-4-6]. Dostupné na http://www.chronicle.gi/headlines_details.php?id=25966.

¹⁶¹ Název nejjižnějšího místa na Gibraltarů.

¹⁶² REYES, Brian. *'Red, white and proud'* [online]. 11 September 2012. [cit. 2013-4-6].

¹⁶³ BOSSANO, Joe. *The Fight for Self-Determination* [online]. 1994. [cit. 2013-4-10].

¹⁶⁴ PICARDO, Fabian. *The Day of the Gibraltarians* [online]. 9 September .2001, [cit. 2013-4-10].

¹⁶⁵ BOSSANO, Joe. *Statement by the GSLP/Liberal oposition* [online]. 7 September 2006. [cit. 2013-4-12].

kterých by dnešní Gibraltar nevypadal tak, jak vypadá. Současní obyvatelé věří, že budou v budování Gibraltaru minimálně stejně úspěšní jako jejich předchůdci. Potvrzují, že si váží své země a úspěchů, které dosáhli. Apelují na dodržování lidských práv, solidarity, demokracie a korektních vztahů se státy a lidmi, kteří respektují gibraltarské hodnoty. Poslední bod Deklarace oslavuje „naše nezcizitelné právo jako národa rozhodnout se o budoucnosti Gibraltar, našeho domova, v souladu s našimi přáními, právy a tužbami.“¹⁶⁶

3.2.3 Shrnutí

Politické strany na Gibraltar, ať už ty stávající či již zaniklé, se shodly na zásadním postoji k Spojenému království i k Organizaci spojených národů. Jejich cílem bylo získat uznání práva na sebeurčení jakožto koloniálního území. Politici z řad různých politických stran na mezinárodní scéně bojovali během posledního půlstoletí za uznání gibraltarského obyvatelstva jako unikátního národa, který má právo rozhodovat o své budoucnosti, a především zdůrazňovali, že jsou zásadně proti, aby se o jejich budoucnosti jednalo bez jejich přítomnosti. Tím narážím na územní nároky Španělů. Mezi představiteli politických stran nepanují ani zásadní rozpory ohledně pilířů, na jejichž základě se definuje gibraltarský nacionalismus. Odkazují na to, že specifický gibraltarský národ se utvářel po generace a vznikl jako směsice lidí, kteří se na Gibraltar přistěhovali. Zdůrazňují tedy shodně společnou historii a dále mluví o jedinečné kultuře, kterou na Gibraltar jeho obyvatelé vytvořili. Dále je v souvislosti s gibraltarským národem nutné zmínit fenomén hranic. V projevech o právu na sebeurčení také často padají slova o ekonomické nezávislosti na Londýně, která mají dokazovat, že gibraltarský národ je finančně životaschopný o obejde se bez další pomoci, což je pro národ jistě podstatný fakt. Zásadní roli ve formování vlastní identity Gibraltářanů hraje jejich severní soused. Na postoji ke Španělsku se vytvářela vlastní identita Gibraltářanů. Španělsko bylo a stále je vykreslováno jako nepřítel, který si nepřejí, aby Gibraltářané měli svou samosprávu.

¹⁶⁶ Gibraltar National Day Declaration [online]. [cit. 2013-4-12]. Dostupné na http://www.gibraltar.gov.gi/latest_news/press_releases/2008/181.1-2008.pdf.

Velká Británie představuje pro politické aktéry ochránce a garanta gibraltarských zájmů. Politické strany napříč politickým spektrem žádají o co největší samosprávu pro Gibraltar a Londýn berou jako jistotu, která nedopustí, aby se Gibraltar dostal do španělských rukou. Každá z výše zmiňovaných politických stran má svou představu o tom, jestli je stávající ústavní rámec definitivní, nebo jestli má ambice na jeho další změnu. Všechny navrhované změny budoucího ústavního uspořádání Gibraltarů však počítají se záštitou Spojeného království. Progresivní demokraté založili svůj program na požadavku dalšího uvolnění vztahů s Londýnem. Nepočítají však, že by se z jeho vlivu úplně odpoutali.

Obecně můžeme říci, že Gibraltarští sociální demokraté jsou více umírněnou stranou, co se týče vyhoceného nacionalismu, a chtějí spíše pragmatický přístup ke Španělsku a brzdí nacionalistické vášně. To je vidět například na jejich postoji k Národnímu dni, kdy se zastávají, aby slavnosti probíhaly bez politické agitace a bez vyhocených hesel. Preferují klidné oslavy, které se svým rázem nebudou vymykat podobným oslav v ostatních státech.

Gibraltarská socialistická strana je na druhou stranu nositelem gibraltarského nacionalismu především v tom smyslu, že vláda Joe Bossana silně přiživovala národní vnímání a během 90.let došlo k postavení několika budov a zřízení institucí, které měly za cíl povzbuzovat národní sebevědomí obyvatelů Skály. Bossano také jako jediný ze stávajících předsedů vlády vyznával silný protibritský postoj. Cíl jeho argumentace však pravděpodobně nebyl skutečný záměr osamostatnit se, ale spíše na vykreslení nepřátelského postoje Španělů a laxního postoje Britů ukázat, že Gibraltáňané se musí spolehnout pouze na sebe, protože tvoří specifickou komunitu. Protibritská rétorika dle mého názoru měla za cíl pozvednout národní uvědomění Gibraltáňanů. Svědčí o tom nejenom snaha o posílení gibraltarského národa, ale také neexistence aktivit vyzývající k rozvázání svazku se Spojeným královstvím. Politika a projevy vykreslující Londýn jako patrona, který se dostatečně nestará o Gibraltar, mířily na domácí půdu pro domácí voliče. Tyto myšlenky nebyly prezentovány na mezinárodním poli například na půdě Organizace spojených národů. Nepodařilo se mi najít důkazy, které by tvrdily opak. Vzhledem k tomu, že v projevech ze současnosti stále zdůrazňuje vztah s Velkou Británií, můžu dojít k závěru, že jeho záměrem není vytvoření nezávislého Gibraltarů. Vzhledem k tomu, že důležitost Londýna vidí stále v roli jakéhosi ochránce, který má na

starost mezinárodní politiku a bezpečnost Skály, můžu se domnívat, že nevěří, že by se samostatný Gibraltar dokázal o tyto dvě oblasti postarat sám.

Na Gibraltar nepůsobí organizace či politické strany, které by si přály spojení území se Španělskem. Všechny hlásají, že španělské nároky na gibraltarské území jsou neopodstatněné. Nepolitické organizace, Hlas Gibraltar a Skupina právo na sebeurčení Gibraltar, pořádají veřejné akce, při kterých se snaží připomínat a podněcovat národní sentiment Gibraltářanů. Nejvýznamnější jsou z tomto směru oslavy Národního dne, kde probíhají politické debaty, které se vyznačují vyhrocenou rétorikou vůči Španělsku, velkými slovy o výjimečnosti gibraltarského národa a plamennými projevy. Během národního dne se občané oblékají do národních barev červené a bílé, zní národní hymna Gibraltar, vyvěšují se vlajky Gibraltar, obyvatelé vyjdou do ulic a slaví. Tato akce dle mého názoru jasně reflektuje, jak je otázka nacionalismu a práva na sebeurčení pořád aktuální otázkou v místní společnosti. Gibraltarská společnost dosáhla v této oblasti mnoha úspěchů (nový konstituční pořádek je zaveden, Londýn s Madridem nejedná za zády Gibraltářanů), a přesto otázka národní identity je stále velmi emotivní. Gibraltářané se samozřejmě zasazují o další postup ve vzájemných vztazích s Brity a vymazání se seznamu nesamosprávných území, ale většina projevů se nakonec stejně stočí k argumentaci proti Španělsku. Pro Gibraltářany je vztah se severním sousedem stále ožehavou otázkou.

Úplné odtržení od Spojeného království a vytvoření nezávislého Gibraltar není výslovně v programu žádné politické strany či občanské společnosti. Zmiňuje se o něm například skupina Právo na sebeurčení pro Gibraltar, ale za prosazení této myšlenky nepořádá žádnou kampaň či tento požadavek nezmiňuje při každé příležitosti, aby pro něj získala co nejvíc příznivců. Z projevů této skupiny plyne, že si před možností nezávislého státu nechtějí zavřít dveře. Hlásají, že Gibraltářané mají právo si o své budoucnosti mají rozhodnout sami, i kdyby to mělo znamenat odtržení od Londýna a vytvoření vlastního městského státu. Vnímám to spíše jako teoretickou možnost. Představitelé skupiny Právo na sebeurčení pro Gibraltar tuto možnost blíže nerozvádí. Dalším aktérem veřejného života na Gibraltar, který mluvil o nezávislém a samostatném Gibraltar byl Joshua Hassan, který tuto eventualitu ale zamítl z jednoduchého důvodu: Gibraltar si z geografického hlediska nemůže dovolit nemít za zády silného spojence.

4 Aplikace teorií secese na případ Gibraltar

V předchozích kapitolách jsem se věnovala teoriím secese a situaci nacionalismu na Gibraltar. Pro ověření hypotézy diplomové práce je nezbytné analyzovat, jestli se konkrétní situace na Gibraltar vyvíjí dle teorií secese. Cílem této části diplomové práce je propojit data a informace z druhé a třetí kapitoly. Budu následovat hierarchii kapitoly Teorie secese a zjišťovat, jak se dané teorie shoduje se situací, která panuje na Gibraltar.

Začneme se zástupci Primary Right teorie Harry Beranem a Davidem Millerem. Z teorie prvně jmenovaného autora jsou pro studium konkrétního případu důležité tři teze:

- skupina, která se snaží o vytvoření vlastního státu secesí, obývá území, které je možné v praxi odtrhnout a žije na něm dlouhou dobu.
- secesionistické snahy způsobují, že si skupina obyvatel vytváří vlastní instituce a organizace, aby své zájmy prosazovala. Tyto struktury poslouží v případě úspěšné secese, protože přeberou správu země.
- obyvatelé vyjádří svůj názor na secesi v referendu nebo hlasováním zvolených zástupců.

První podmínku Gibraltar splňuje. Z vyjádření gibraltarských politiků vyplývá, že jako jeden ze základů gibraltarského nacionalismu vidí právě dlouhodobé osídlení území směsicí obyvatel, která se během 300 let proměnila v gibraltarský národ. To, že Gibraltar obývá jeho rodina po několik generací, byl jeden z argumentů, který použil Joe Bossano na půdě Organizace spojených národů, aby dosvědčil, že má právo mluvit za gibraltarský národ. Myšlenku dlouhodobého osídlení Gibraltar jakožto důkazu specifika gibraltarské komunity zmiňují ve svých projevech i jiní politici. Případné odtržení jižního cípu Pyrenejského poloostrova by z geografického hlediska bylo proveditelné. Gibraltar zabírá jasně vymezené území.

O vytvoření institucí a procesů, které pomáhají ke správě území, jsou na Gibraltar vyvinuté a ukotvené. Gibraltar má vlastní parlament, vládu, politické

strany, média, školy, nemocnice... Ve vnitřních záležitostech státu jsou Gibraltáňané soběstační a řeší si své záležitosti sami. Nutno dodat, že vlastní instituce a další organizace jsou dílem snahy Gibraltáňanů o získání svého práva na sebeurčení. Postupným tlakem na Londýn se ze skupiny britských zástupců na Gibraltar, která spravovala dané území, stala skupina, kde byli i zástupci civilního obyvatelstva. Přes městskou radu se Gibraltar dopracoval až k vlastnímu parlamentu a k zakotvení práva na sebeurčení v Ústavě z roku 2006. Gibraltar především po druhé světové válce tlačil na britskou monarchii, aby uznala, že Gibraltáňané si mohou o své budoucnosti i přítomnosti rozhodovat sami. Stávající situace, kdy většina politických stran a společnosti je relativně spokojená s ústavním pořádkem a rozložením práv mezi Gibraltarem a Londýnem, svědčí o tom, že prozatím malý národ na jihu Evropy nestojí o další kroky v této oblasti.

Gibraltáňané si za posledních 40 či 50 let zvykli, že o výrazných změnách na svém území rozhodují v referendech. Obyvatelé již hlasovali několikrát o ústavách či jiných smlouvách. Institut referenda považují jako prostředek k vyjádření svých názorů a postojů. Pokud by došlo na hypotetické řešení otázky, jak zjistit, jestli občané souhlasí s vytvořením nezávislého státu, jistě by došlo k uspořádání referenda. Vzhledem k velikosti populace nejsou s lidovým hlasováním problémy.

Harry Beran říká, že lidé se mohou svobodně vyjádřit, v jaké státě chtějí žít. Na Gibraltar takové hlasování proběhlo například při referendu v roce 2002, kdy místní obyvatelé odmítli sdílenou správu Londýna a Madridu nad Gibraltarem. Naprosto jasnou většinou se vyjádřili, že ve státě, do kterého by mluvilo Španělsko, žít nechtějí.

Beran svou liberální teorii omezuje případy, kdy secesi nepovažuje za ospravedlnitelnou. Patří Gibraltar do případů, kdy teoretik secesi nevidí jako reálnou?¹⁶⁷ Gibraltar je finančně nezávislý na londýnské pokladně a tento fakt rád zdůrazňuje i ve spojitosti s nacionalismem. Gibraltáňané argumentují, že se o sebe dokáží v tomto směru postarat. Fakt, že jsou ekonomicky úspěšní i v době světové krize, zvedá jejich sebevědomí. Často se srovnávají s okolními španělskými regiony, které na tom nejsou v tomto směru tak dobře. Vzhledem k gibraltarské

¹⁶⁷ Situace, kdy Beran nevidí secesi jako ospravedlnitelné, jsou uvedeny na str. 30.

soběstačnosti můžeme konstatovat, že případná secese by neohrozila britskou ekonomiku. Britové Gibraltar z rozpočtu nedotují a Gibraltar není pro Londýn stěžejním ekonomickou otázkou. Gibraltar není pro britskou monarchii nepostradatelný ani v oblastech kultury.

Ke zvážení stojí vojenský pohled na případné odštěpení Gibraltarů. Gibraltar představuje z geografického hlediska strategické území, protože kontroluje vstup do Středozemního moře. Britové si také po získání tohoto území v 18. století zřídili na Gibraltarů vojenskou pevnost s posádkou. Civilní obyvatelstvo pevnosti také tvoří prazáklad dnešních Gibraltářů. Ačkoliv se v posledních letech počet vojáků na Skále zmenšuje a Londýn přenechává pozemky používané dříve k vojenským účelům domácí vládě, aby řešila problémy s bydlením, Gibraltar stále představuje strategický význam a můžeme jen spekulovat, jak hodně je pro Spojené království nepostradatelný. K dalším Beranovým výjimkám, které neumožňují secesi, můžeme dodat, že v případě nezávislého Gibraltarů nehrozí vytvoření enklávy nebo prostoru pro menšinu, která by se chtěla v rámci nezávislého státu ještě osamostatnit a vytvořit tak další stát. Na Gibraltarů existují menšiny, které nejsou integrovány mezi gibraltarský národ, nicméně u nich nevidujeme secesionistické snahy. Dále si musíme uvědomit, že tyto menšiny tvoří jen stovky lidí. Poslední Beranovo upozornění míří k velikosti státu, která se chce nově etablovat. Mělo by být dostatečně velké, aby mohlo tvořit nezávislý stát. Na příkladu jiných městských států či mini států vidíme, že i tento problém může být překonán. Na druhou stranu chtěl Beran říct, že stát by měl být tak velký, aby byl životaschopný. V rámci hypotézy diplomové práce se můžeme domnívat, že toto je jeden z důvodů, proč Gibraltar neprahne po úplné nezávislosti a žádná politická strana nemá takový cíl v programu. Gibraltar nemá armádu a i polici na jeho území vypomáhají britské síly. Hájit v tomto stavu nezávislost státu je značně obtížné zvláště v situaci, kdy s Gibraltarů sousedí Španělsko, které léta mluví o tom, že Gibraltar by měl patřit jemu.

Z výše uvedeného můžeme konstatovat, že gibraltarské snahy o sebeurčení se dle teorie Harryho Berana vyvíjí k nezávislosti. Gibraltar splňuje Beranovy podmínky k vytvoření vlastního státu tím, že má vytvořenou strukturu institucí, místní obyvatelé jsou zvyklí rozhodovat o budoucnosti Gibraltarů například v referendu, zdejší národ obývá dané území po staletí a případné odtržení by

neohrozilo existenci britské monarchie, i když strategický význam Skály pro Londýn přetrvává. To, proč Gibraltáňané netouží po nezávislosti, může odpovídat Beranově požadavku, aby dané území bylo dostatečně velké, aby mohlo samostatně fungovat. Tím Beran naráží na obavy Gibraltáňanů a tím si můžeme také vysvětlit, proč malý národ na jihu Evropy stojí o londýnského ochránce.

David Miller založil svou teorii secese na národě – národ je skupina obyvatel, která usiluje o secesi. Národ, jsou ti, kteří se svou historií, sounáležitostí k danému území a kulturou odlišují od sousedů. To o Gibraltáňanech platí bez výhrad. Sami se tak prezentují. Nejsou ani Britové, ani Španělé. Jsou jiní a na tom založili svou nacionalistickou argumentaci. Požadavek na obývání území a historickou sounáležitost má Miller stejnou jako Beran a význam těchto prvků nacionalismu jsem již ve spojitosti s Gibraltarem komentovala výše. Gibraltar spadá přesně do kategorie, kterou definoval Miller, a to jako menšina, která žije na společném území a žádá o větší autonomii, protože se cítí jako samostatný národ. Millerova teorie se v zásadě neliší od Berana, jen blíže specifikuje, že secesionistické skupiny by měly být založeny na národnostním principu.

Druhá velká skupina teoretiků secese nechápe secesi jako právo každého občana. Naopak vidí vytvoření nového státu odtržením od původního jako poslední možnou variantu vyřešení sporů. Teoretici Remedial Right Only teorií ospravedlňují secesi pouze v případech, kdy má sloužit jako náprava výrazných nespravedlností, které musí secesionistická skupina snášet. Anthony Birch považuje za ospravedlnitelné důvody k secesi nedobrovolné přičlenění území, neschopnost centrální vlády ochránit obyvatelstvo, věnovat se danému území s ohledem na jeho specifika či dodržet smlouvy zaručující území autonomii. Allen Buchanan přijímá secesi v případě porušování lidských práv, v případě protiprávní anexe, v případě porušování autonomie či neochotě přihlížet k diskriminaci jiných obyvatel. Chápe Gibraltáňané sami sebe jako národ, kterému byly či jsou způsobovány křivdy, které je nutné napravit jedině tak, že vytvoří vlastní stát? V rámci svého výzkumu jsem na takovou interpretaci od Gibraltáňanů nenarazila. Jediná křivda či hrozba, na kterou odkazují, je španělský nepřítel. Hrozba severního souseda ovšem nepovede k odtržení od Velké Británie. Gibraltarské území tak, jak je známe dnes, patří Britům na základě vyhrané války a Utrechtské smlouvy. Gibraltáňané nevnímají tuto historickou etapu. Naopak přílivem obyvatelstva, které bylo navázáno na

vojenskou posádku, byl (dle interpretace Gibraltářanů) dán základ gibraltarského národa.

Měli někdy Gibraltářané pochyby o tom, jestli se o ně britská monarchie dostatečně stará a hájí jejich zájmy? Souhrnně můžeme odpovědět ne, ale při bližším zkoumání objevíme i výjimku. Narážím na období 80. a počátku 90. let, které představují vládu Joe Bossana. Bossano založil svůj politický program na vypjatém nacionalismu a v rámci této politiky se snažil vykreslit Spojené království jako neschopného partnera a patrona. Pomohly mu k tomu i jiné okolnosti, které se v té době odehrávaly na Gibraltaru i na mezinárodní scéně. Bossano se každopádně snažil navodit dojem, že se Gibraltářané musí spolehnout jen sami na sebe. V té době proběhl průzkum veřejného mínění, kde se těsná většina respondentů vyslovila pro nezávislost. V tomto bodě se potvrdil Birchův předpoklad, že pokud vláda nedokáže chránit své občany, mají právo na secesi. O tomto scénáři se však na Gibraltaru mluvilo jen krátce a spíše pro domácí voliče, než že by se z této myšlenky stal na další roky politický program Gibraltarské socialistické strany. Birch také zmiňuje situaci, kdy se vláda nedokáže zabývat daným územím s ohledem na jeho specifika. Takové tendence na základě výzkumu, který jsem provedla, můžeme najít. Opět se však nejedná o něco zásadního, co by vedlo k vážné diskuzi o secesi Gibraltaru. Gibraltářané si svá práva na Londýně museli prosazovat, nedostali je mimoděk a bez snahy. Například se rázně ozvali kvůli právu volit do Evropského parlamentu. Vedli jednání o získání větší autonomie a v průběhu desetiletí se jim daří získávat větší a větší pravomoci. Hájí své zájmy nejenom v Londýně, ale i u Organizaci spojených národů.

Buchanovy výjimky ohledně secese se na Gibraltaru neprojeví. Území nebylo anektováno, Gibraltářané neupozorňují, že jejich lidská práva nejsou dodržována, Londýn ctí jejich autonomii a nedochází tam k diskriminaci jiných skupin obyvatel. Přesto Buchananova teorie najde na Gibraltaru své místo. Buchanan upřednostňuje systém autonomních vlád raději než secesionistická hnutí. Autonomii je podle něj dobré řešení a především je v souladu s mezinárodním právem, což je u některých případech secese diskutabilní.

Závěrem kapitoly se zmíním o alternativní teorii secese kanadského politologa Michela Seymoura. Seymour považuje secesi za nápravných fakt a to

především v případech, kdy národu není umožněno vybrat si svůj politický status: své administrativní, ústavní a institucionální uspořádání. Ve spojitosti s Gibraltarem shrnuji, že Gibraltaru se takového práva dostalo, jak jsem již popsala na jiných místech diplomové práce. Podle této teorie tedy nemá Gibraltar důvod aspirovat k samostatnosti.

5 Závěr

Cílem diplomové práce, který jsem si stanovila v úvodu, bylo zjistit, proč gibraltarský nacionalismus a touha po samostatnosti doposud nevedly k nezávislému státu a proč Gibraltar i nadále zůstává ve svazku s britskou královskou korunou. K hledání odpovědí na tyto otázky mi sloužily teorie secese. Na základě jejich studia jsem zjistila základní parametry, které je nutné sledovat na konkrétním případě Gibraltar. Všechny normativní teorie secese reflektují stejné otázky. Ptají se, kdo je oprávněn požadovat vytvoření vlastního státu a za jakých podmínek. Během výzkumu a hledání odpovědí na výše uvedené otázky jsem si musela odpovědět i na související otázky vyplývající z teorií secese. Především kdo jsou Gibraltáři? Považují se za národ? Jak své přesvědčení odůvodňují? A jsou spokojeni se stávajícím ústavním pořádkem na Gibraltar?

Z mého výzkumu vyplývá, že nejlépe situaci na Gibraltar reflektuje Primary Right teorie představovaná Harry Beranem a Davidem Millerem. Gibraltarský národ se definuje na základě historického vývoje. Do definice pravého Gibraltáře spadá takový člověk, jehož rodina žije na Gibraltar nejlépe od dob, kdy ho spravuje Spojené království. Tradice osídlení území patří k hlavnímu argumentu gibraltarského nacionalismu a tvoří nárok na dané území podle hesla Gibraltar patří Gibraltářům. Dějiny Gibraltar jsou místními obyvateli prezentovány jako historie strategického a unikátního území, jehož význam je velký. Občané jsou pyšní, že se během několika století na Skále vytvořil výjimečný národ. Argumentace, že my (Gibraltáři) nejsme Britové ani Španělé, patří k dalším základním kamenům národního uvědomění.

Vzdálenost od Londýna a blízkost Španělska pomohly výraznou měrou k probuzení národní identity, a to zvláště v době blokády španělsko - gibraltarských

hranic. Blokáda hranic zakořenila v Gibraltáňanech pocit, že se na svého severního souseda nemohou spolehnout a především mu důvěřovat. Od dlouhých kontrol na hranicích, přes problémy s telefonováním a cestováním, přes španělské nátlaky na půdě Organizace spojených národů k vyřešení situace na Gibraltaru až po nedávné incidenty v gibraltarských vodách, které narušovaly španělské lodě. To vše utvrzuje Gibraltáňany i dnes, že Španělé jsou pro ně nepřátelé číslo jedna. Již v době úplné blokády hranic, která velmi ztížila každodenní život na Gibraltaru a kladla velké zásobovací nároky na Londýn, se Gibraltáňané cítili ohroženi blízkostí Španělska. V té době figurovalo Spojené království jako patron a ochránce, který pomůže vyřešit problémy.

Změnou mezinárodní situace a kroky Britů v domácí politice Gibraltar se i z Londýna stává na přelomu 80. a 90. let někdo, na koho se Gibraltáňané nechtějí spoléhat. Za Bossanovy vlády vrcholí vyhrocená rétorika založená na nacionalismu. Bossano využívá tohoto tématu ve volební boji. Posiluje národní cítění Gibraltáňanů mnoha prostředky. V této době padají i názory na odtržení od Spojeného království. Konkrétní kroky či vyjednávání s britskou stranou se však nekonají. Zdá se, že se jedná spíše o projevy pro domácí voliče než o impulz pro Londýn k jednání o vytvoření nezávislého Gibraltar. Emoce v tomto směru v polovině 90. let opadají a Bossano je dnes obhájcem zachování pouta s Velkou Británií. Gibraltáňané se podílí na vyjednávání nového ústavního pořádku a schvalují ho v roce 2006 v referendu. Pomocí referenda o čtyři roky dříve dávají jasně najevo, že se staví proti jakémukoliv zasahování Španělska do dění na Gibraltar. Všechny současné gibraltarské politické strany jsou pro setrvání ve svazku se Spojeným královstvím. Autonomie, které nezasahuje pouze do oblasti vnějších vztahů a obrany, Gibraltáňanům vyhovuje, protože jsou si vědomi toho, že o tyto dvě oblasti se nemohou sami postarat. Londýn pro ně představuje garanta jejich zájmů na mezinárodním poli. To můžeme také přeložit jako garanta jejich existence ve vztahu ke Španělsku. Joshua Hassan to zmínil jasně: karty jsou rozdány, geografická situace se nedá změnit. Gibraltar nebude samostatný, pokud s tím nebude souhlasit několikanásobně větší Španělsko. Madrid nevysílá signály, že by byl ochotný něco takového akceptovat. Jeho snahy na mezinárodním poli o vyřešení gibraltarské otázky tíhnou jedním směrem: k vyřešení své vlastní teritoriální integrity.

Podle teorie Harryho Berana a Davida Millera se Gibraltar vyvíjí k nezávislosti. Gibraltáři odpovídají definici skupiny obyvatel, která může usilovat o secesi. Považují se za národ s nárokem na dané území. Existují zde struktury, které spravují stát. Lidé jsou zvyklí vyjadřovat své názory na stěžejní politické otázky v referendu a zároveň obývají území, které je možné odštěpit od mateřského státu. Argumentace Gibraltářů týkající se práva na sebeurčení vychází z liberalismu stejně jako Primary Right teorie. Základní myšlenkou je právo člověka vybrat si, kde chce žít. Gibraltáři chtějí, ať je jim umožněno žít ve státě, který je samosprávný a zároveň chráněný vlivným spojencem. Gibraltar nenaplnuje podmínky, které Beran určil jako vylučující secesi, a to s výjimkou jedné: území musí být dostatečně velké, aby bylo životaschopné. Nezávislý Gibraltar v současnosti není podle mínění Gibraltářů životaschopný koncept. Kdyby Gibraltar vyhlásil nezávislost, reakce Španělska by jistě nebyla souhlasná.

Závěrem shrnuji, že výzkum situace na Gibraltaru za pomoci teorie secese ukázal, že na Gibraltaru se vyvinul svébytný národ, který si chce rozhodovat o své budoucnosti sám. Poskytnutá autonomie mu to ve většině oblastí dovoluje. O nezávislost a odtržení od Spojeného království Gibraltáři v současné době neusilují. Stávající nastavení vztahů jim vyhovuje, protože jim zaručuje existenci takového Gibraltaru, jaký je dnes. Londýn pro ně představuje ochránce na mezinárodním poli a patrona před španělskými územními nároky.

Použitá literatura

Dokumenty

Declaration on Principles of International Law concerning Friendly Relations and Cooperation among States in accordance with the Charter of the United States. New York, 24 October 1970. Dostupné na

http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/2625%28XXV%29

Deklarace o poskytnutí nezávislosti koloniálním zemím a národům /Rezoluce XV. VS OSN/ (14.12.1960). Dostupné na <http://smsjm.vse.cz/wp-content/uploads/2008/10/sp7.pdf>

Election 2007 Manifesto [online]. Dostupné na <http://www.pdp.gi/wp-content/uploads/2010/07/PDP-2007-Election-Manifesto.pdf>

Gibraltar National Day Declaration [online]. Dostupné na http://www.gibraltar.gov.gi/latest_news/press_releases/2008/181.1-2008.pdf

GSD Manifesto 2007 [online]. Dostupné na <http://www.gsd.gi/manifestos/manifesto-2007.php>

GSD Manifesto 2011 [online]. Dostupné na <http://www.gsd.gi/manifestos.php>

GSLP Liberal Manifesto 2011 [online]. Dostupné na <http://www.liberal.gi/documents/2011.pdf>

Liberal Party of Gibraltar, Press Release 1292 [online]. 10 September 2010. Dostupné na <http://www.liberal.gi/press/liberal/2010/PressRelease1292.pdf>

Liberal Party of Gibraltar, Press Release 1310 [online]. 10 September 2012. Dostupné na <http://www.liberal.gi/press/liberal/2012/1310.pdf>

The Constitutional Future of Gibraltar [online]. 24 June 2008. Dostupné <http://www.pdp.gi/wp-content/uploads/2010/08/PR-CONSTITUTIONAL-FUTURE-24-June-2008.pdf>

The Gibraltar Constitution Order 2006. Dostupné na <http://www.gbc.gi/upload/pdf/NewGibraltarConstitution.pdf>

Tourist Survey Report 2011 [online]. Dostupné na
http://www.gibraltar.gov.gi/images/stories/PDF/statistics/2012/Tourist_Survey_Report_2011.pdf

Tištěné publikace

BUCHANAN, Allen. *Justice, legitimacy, and self-determination: moral foundations for international law*. Oxford: Oxford University Press, 2004. ISBN 0-19-829535-9

CONSTANTINE, Stephen. *Community and Identity: The Making of Modern Gibraltar since 1704*. 1. edition, Manchester University Press, 2009. ISBN 978-0719080548

DRULÁK, Petr a kol. *Jak zkoumat politiku: kvalitativní metodologie v politologii a mezinárodních vztazích*. 1.vyd. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-385-7

GOLD, Peter. *Gibraltar: British or Spanish?.* 1.vyd. Routledge, 2005. ISBN 978-0415347952

KOŠŤÁL, Vratislav. *Gibraltar: Podivný spor o Herkulovy sloupy*. 1.vyd. Barrister & Principal, o.s., 2009. ISBN 978-80-87029-73-2

PAVKOVIĆ, Aleksandar – RADAN, Peter. *Creating new states: theory and practice of secession*. Aldershot: Ashgate, 2007. ISBN 978-0-7546-7163-3

Elektronické zdroje

Abstract of Statistics 2011 [online]. Dostupné na
http://www.gibraltar.gov.gi/images/stories/PDF/statistics/2012/Abstract_of_Statistics_2011.pdf

BERAN, Harry. A Liberal Theory of Secession. *Political Studies* [online]. March 1984. Vol. 32. No 1. Dostupné na
<http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1467-9248.1984.tb00163.x/abstract>

BIRCH, Anthony H. Another Liberal Theory of Secession. *Political Studies* [online]. December 1984. Vol. 33. No 4. Dostupné na
<http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1467-9248.1984.tb01548.x/abstract?deniedAccessCustomisedMessage=&userIsAuthenticated=false>

BOSSANO, Joe. *Gibraltar - 'completing our decolonization'* [online]. 7 October 2007. Dostupné na

<http://www.liberal.gi/press/opposition/2009/GSLPLiberalOpposition138-2009.pdf>

BOSSANO, Joe. *Joe Bossano at the United Nations* [online]. June 2001. Dostupné na <http://www.gibnet.com/library/jbun0601.htm>

BOSSANO, Joe. *Statement by the GSLP/Liberal oposition* [online]. 7 September 2006. Dostupné na

<http://www.liberal.gi/press/opposition/2006/GSLP%20Liberal%20Opposition%20105-2006%207th%20September%202006%20-%20National%20Day%20Message%20-%20The%20Hon%20Joe%20Bossano%20Leader%20of%20the%20Opposition.pdf>

BOSSANO, Joe. *Statement by the GSLP/Liberal oposition 77/2006* [online]. 15 June 2006. Dostupné na

<http://www.liberal.gi/press/opposition/2006/GSLP%20Liberal%20Opposition%20076-2006%2015th%20June%202006%20-%20Hoon%20should%20tell%20Spain%20referendum%20will%20be%20an%20act%20of%20self-determination%20says%20Opposition.pdf>

BOSSANO, Joe. *Statement by the GSLP/Liberal oposition 78/2006* [online]. 20 June 2006. Dostupné na

<http://www.liberal.gi/press/opposition/2006/GSLP%20Liberal%20Opposition%20078-2006%2020th%20June%202006%20-%20UK%20should%20say%20referendum%20will%20be%20an%20act%20of%20self-determination%20says%20Opposition.pdf>

BOSSANO, Joe. *The Fight for Self-Determination* [online]. 1994. Dostupné na <http://www.gibnet.com/library/jbun1.htm>

BOSSANO, Joe. *The Fight for Self-Determination* [online]. 1995. Dostupné na <http://www.gibnet.com/library/jbun2.htm>

BRITTENDEN, Terry Ann. *Evacuation of the Gibraltarian Population* [online]. 5 April 2004. Dostupné na

<http://www.bbc.co.uk/history/ww2peopleswar/stories/78/a2494578.shtml>

BUCHANAN, Allen. Theories of Secession. *Philosophy & Public Affairs* [online]. January 1997. Vol. 26. No 1. Dostupné na

<http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1088-4963.1997.tb00049.x/abstract>

BUCHANAN, Allen. Toward a Theory of Secession. *Ethics* [online]. Jan.1991. Vol. 101. No. 2. Dostupné na <http://www.jstor.org/stable/2381866>

CARUANA, Peter. *Opening of Parliament speech from Peter Caruana* [online]. 2012. Dostupné na <http://www.gsdlive.gi/opening-of-parliament-speech-from-peter-caruana>

CARUANA, Peter. *Speech to the UN* [online]. October 2008. Dostupné na <http://www.the-rock-of-gibraltar.com/Gibraltar-News/1523/Gibraltar-News>

CARUANA, Peter. *Speech to the European Atlantic Group* [online]. 24 November 2007. Dostupné na <http://www.gibnet.com/press/speech20.htm>

CARUANA, Peter. *The Fight for Self-Determination* [online]. 1998. Dostupné na <http://www.gibnet.com/library/pcun98.htm>

CRUZ, Nick. *National Day Statement by the PDP Leader*[online]. 10 September 2012. Dostupné na <http://www.pdp.gi/2012/09/national-day-statement-by-the-pdp-leader/>

DALLY, Ema. *Gibraltar Rejects Power-Sharing Between Britain and Spain*. The New York Times [online]. 8.11.2002. Dostupné na <http://www.nytimes.com/2002/11/08/world/gibraltar-rejects-power-sharing-between-britain-and-spain.html?pagewanted=1>

Gibraltar Parliament Election 8 December 2011 [online]. Dostupné na http://www.gibraltar.gov.gi/images/stories/PDF/pressoffice/elections_2011/Elections_2011_The_Poll_And_Result.pdf

HASSAN, Joshua. *Intervention of the petitioner from the town of Gibraltar* [online]. 19 September 1963. Dostupné na <http://www.gibnet.com/library/jhun01.htm>

MILLER, David. *National Self-Determination and Secession* [online]. Nov. 3 1998. Dostupné na

<http://www.oxfordscholarship.com/view/10.1093/0198293844.001.0001/acprof-9780198293842-chapter-4>

MILLER, Vaughne. *Gibraltar: diplomatic and constitutional developments*. Research paper 06/48 [online]. 11. October 2006. Dostupné na www.parliament.uk/briefing-papers/RP06-48.pdf

MILLER, Vaughne. *Gibraltar's Constitutional Future*. Research paper 02/37 [online]. 22 May 2002. Dostupné na www.parliament.uk/briefing-papers/RP02-37.pdf

NASH, Elizabeth. *Obituary: Sir Joshua Hassan* [online]. 2 July 1997. Dostupné na <http://www.independent.co.uk/news/people/obituary-sir-joshua-hassan-1248542.html>

PICARDO, Fabian. *Gibraltar National Day* [online]. 19.9.2012. Dostupné na <http://www.youtube.com/watch?v=MKjBPkVm6aQ>

PICARDO, Fabian. *Chief minister's address to the United Nations* [online]. 19.9.2012. Dostupné na <http://www.gslp.gi/?p=699>

PICARDO, Fabian. *The Day of the Gibraltarians* [online]. 9 September .2001. Dostupné na http://www.chronicle.gi/headlines_details.php?id=22675

REYES, Brian. *'Red, white and proud'* [online]. 11 September 2012. Dostupné na http://www.chronicle.gi/headlines_details.php?id=25966

ROSŮLEK, Přemysl. On the Moral Justification of Secession. Critical remarks to mainstream theories. *Europolis. Journal Of Political Science And Theory*. Dostupné na http://www.academia.edu/1535232/On_the_Moral_Justification_of_Secession._Critical_remarks_to_mainstream_theories

SEYMOUR, Michel. *Secession as a Remedial Right* [online]. Dostupné na <http://www.philo.umontreal.ca/documents/cahiers/SecessionasaRemedialRight.pdf>

WOOD, John R. Secession: A Comparative Analytical Framework. *Canadian Journal of Political Science / Revue canadienne de science politique* [online]. Mar., 1981. Vol. 14. No 1. Dostupné z <http://www.jstor.org/stable/3230396>

Internetové stránky

http://vox.gi/Interviews/548-Self-Determination_For_Gibraltar_Group.html

<http://vox.gi/politics/1563-voice-of-gibraltar-group-thanks-everyone.html>

<http://www.gibnet.com/library>

http://www.gibnews.net/cgi-bin/gn_view.pl/?VOGG120111_1.xml

http://www.gibnews.net/cgi-bin/gn_view.pl/?VOGG120514_1.xml

http://www.gibnews.net/cgi-bin/gn_view.pl/?VOGG120521_1.xml

http://www.gibnews.net/cgi-bin/gn_view.pl/?VOGG120905_1.xml

http://www.gibraltar.gov.gi/latest_news/press_releases/2002/187-2002.htm

<http://www.gibraltar.gov.gi/political-development>

<http://www.gibraltar.gov.gi/statistics/census/gibraltar-census-history>

<http://www.gibraltar.primemover.gi/news/vogg-writes-to-foreign-secretary/>

http://www.chronicle.gi/headlines_details.php?id=25942

<http://www.llanito.net/voggopenletter.htm>

<http://www.nytimes.com/1997/07/03/world/sir-joshua-hassan-81-fiercely-pro-british-gibraltar-leader.html>

<http://www.panorama.gi/archive/011001/updates.htm>

<http://www.pdp.gi/strong-on-sovereignty/>

<http://www.un.org/en/decolonization/nonselvgovterritories.shtml>